

శ త కం త

రామాయణము

అయిదు అంశముల నాటకము.

గ్రంథకర్త

దోణరాజు సీతారామారావుగారు.

ప్రకాశకులు

టి.వి. రమణయ్య అంశు బ్రదర్సు

నీషల్ బుక్స్ డిపో

రాజమండ్రి

రాజమహేంద్రావరం

దేశీయ విద్యాలయ ముద్రాణాలయంబున ముద్రింపబడినది

1926

కాపీరైటు రిజిస్టరు

[వెల 0-10-0]

ర స పు త్ర వి జ య ము

గృంథకర్త-దోణరాజు సీతారామాచార్యుగారు.

ఇది విమలాదేవి నవలననుసరించి మిగుల రసవంతముగా వ్రాయబడిన చరిత్రాత్మకమైన నాటకరాజము- రాజమహేంద్రవర చింతామణీనాటకసమాజము యాక్షర కీర్తిశేషులైన అల్లక చంద్రశేఖరముగారిచే రచియింపబడిన కీర్తనలతో విరాజిల్లుచున్నది- వెల 1-0-0.

తా నీ షా .

(గోలుకొండరాజ్య వినాశనము)

గృంథకర్త-దూలగుంట వెంకటరమణయ్యగారు
సండితవర్ణుల సదభిప్రాయములతో విరాజిల్లుచున్నది- 172 పేజీలు- క్షేణకాగితము- వెల 1—0—0

సంగీతచంద్రకాంత .

గృంథకర్త- కొడాలి సత్యనారాయణరావుగారు,
ఇది అనేక నాటకసమాజములచే ప్రదర్శించిన కథగావున యిండు బాండుపర్వలేదు- వెల 0—12—0

శారదావిజయం .

గృంథకర్త- కొడాలి సత్యనారాయణరావుగారు
ఇందు శారదామాధవులు పెక్కుకష్టములకు లోనై చివరకు పౌఖ్యదశ ననుభవించును- ఇతివృత్తము చక్కగా పోషింపబడినది,
| వెల 0—12—0

ఫలయువారు

టి. వి. రమణయ్య అండుబ్రదర్సు,

శ్రీపాద బుక్ డిపో,

రాజమహేంద్రవరము.

ప టి క

అర్యులారా?

సీతావిజయము శతకంఠ రామాయణమును కేరీట పూర్వము మర్దనకవిచే ప్రబంధరూపకముగా రచింపబడినది. చిన్నకథయగుటచే తను, యిదివరకు నెవ్వరిచేతను నావికరూపముగా వ్రాయబడి యుండు కపోలుటచేత ప్రదర్శనమునకును చదువుకొనుటకు పిలుగానుండవలయునని తలంచి చిన్ననాటకముగా వ్రాసితిని, కథయందుండు యాదర బావముచేతనైనను లోకులుదీని నాదరభారముతో జూతురుగాక యని నమ్ముచున్నాను. ఈగ్రంథముయొక్క కాపీరైటు మొదలగు సర్వస్వ తంత్రములు రాజమండ్రి బుక్కుస్టెల్లర్సు టి. వి. రమణయ్య అందు బ్రదర్శనవారికి యొసంగినాను

రా మ కు ం డ్రీ.
21—10—24

ఇట్లు ముకవివిధేయుడు
దొర్తి సీతారామారావు

ఈనాటకమునవచ్చు పాత్రలు.

—♦ చురుకులు. ♦—

శ్రీరాముడు—సాకేతపురాధీశ్వరుడు

లక్ష్మణుడు—రామునితమ్ముడు

హనుమంతుడు—రామదూత

సుగ్రీవుడు—శ్రీరాముని పితామహుడు, వానరపతి

విభీషణుడు—రావణునితమ్ముడు

శతకంఠుడు—ప్రతాపలంకాధిపతి

వజ్రకంఠుడు
మొదలగువారు } శతకంఠుని మంత్రిలు

జాబాలి
శాండిల్యుడు } మునులు

(ఇంకను సందర్భానుసారముగా సేవకులు మొదలగువారు వత్తురు)

—♦ స్త్రీలు ♦—

సీత—శ్రీరామునిభార్య

చిత్రాంగధి—శతకంఠునితల్లి

శ్రీరస్తు.

శ త కం ఠ

రామాయణము

ప్రథమాంకము

ప్రదేశము—పాకేతిపురంబున శ్రీరామునిమందిరము.
(శ్రీరాముడు, కణ్వుడు, శాండిల్యుడు, బాబాలి మొదలగు
మునులు ప్రవేశము)

శ్రీరా—ముస్సీంసుగ్రీలాగా! భవదీయ దివ్యపాదపంకజరజంబు సోకుటం
జేసినామఁదిరంబు పావనంబైనది. మహానభావులును, విపులజప
తపోగరిష్ఠులునునగు మీరేదియేని కార్యమునుబూని యల్పుడ
నన్ను ధన్యనింతేయ నరుదెంచియుండిరిని నేను తలంచెదను.
కావున నాచుండు గృహంతరంగులై యుట్టిదేదియో సెలవిండు

కణ్వు—

చ. రవికులవార్ధియందున సుశరాధులు పార్ధిసనేయఁ గాంచి యీ
భువిభరమెల్ల దీర్చుటకుఁబుట్టుకనొంది దశాస్యదాసపున్
బవరమునందుగూల్చి, మునివర్గముబోచి, సురాళిమెచ్చగా
నవిరళఖ్యాతిఁగంటివి మహాత్మా! నినున్ వినుతింపశక్యమే!

శాండి—సూర్యకులపూర్ణసామా! శ్రీరామా! నీవుజనియించి యనేక
దాసవుల నొక్కుమ్రొడి నుక్కడగించుటచేతనే మాతపంబుల

కేమియు నంతరాయంబు గలుగకుండసాగుచున్నవి. రావణుడు మడిసినప్పటినుండియు మేముహాయిగ నుఖించుచున్నారము కాబా—శ్రీమన్నారాయణస్వరూపుండవగు నీవు మారాకకుఁ గారణంబు మాచేవినఁగోరి యడుగుచుంటివిగాని నీకుఁ దెలియకుదునా? అయితను నడిగితివి కావునఁ జెప్పకఁదప్పదు. రావణుని బాధ లడఁగిపోయినవికదా యని యానందింపుచుంటిమి. కాని నేటికి మరల,

తే. గీ. రావణునికంటె మిగుల దుష్టాత్ముడైన
శతములు డను నొక్క నిశాచరుడు
కాలదుద్రినిలీలనుగర్వమాని
మమ్ము హింసింపఁదొడఁగెనుమానవేంద్రీ.

దేవా! ఈరక్కనునిఁ జూచినప్పడింతకంటె దశకంఠుడే మంచివాడని తోచినది. అతనికంటె బలమునందును, ధనమునందును బదిరెట్లధికముగలవాడై మూడు జగంబులయందొను దనకేరును బ్రతిలేరని గర్వించి చరింపుచున్నాఁడు.

తే॥ గీ॥ కఠినదైత్యుఁడుబెట్టు యి ధ క్కట్లకేము
పైపగాలేకనీపాద ధ శరణమంద
దలచియే తెంచినారము ధ లలితగతిని
నీదెభారము మముజ్జీవ ధ నీరజాత్మ"

కణ్వు—

సీ॥ జగములకపకారి ధ యగునాదశాస్త్రునిఁ
బుత్రిమిత్రులతోడ ధ బుడమిఁగూల్చి
ఘనవీరులకుంధ ధ కర్ణాదిదైత్యుల
ఘోరశరంబులఁ ధ గూల్చివైచి

కరణమ్మ యావిధి ♦ వణునిలంకారాభ్య

నాధునిగాజేసి ♦ నవ్యకృపను

నకలమునులకును ♦ సౌఖ్యంబుగలిగించి

యమరాళికెల్లను ♦ హర్ష మొనంగి

తే॥ గీ॥ దశదిశలయందునీ ఘన ♦ యశమునించి

నావు; లోకంబురక్షించి ♦ నావు; నీకు

దయనుమనుచుంటివిన్నాళ్లు ♦ ధారుణీశ

మఱలయొనఁగూడె కష్టముల్ ♦ హృదయమున

జాబా—రామచంద్రా ? ప్రతాపలంకాపు రాధీశ్వరుండగు కలకంఠుండును దానవేంద్రుండు భారతీపతీ వరసంజనితమర్వార బలోపేతుడై చరింపుచు మమ్ములనేక బాధలంబెట్టుచున్నాఁడు. అతఁడొనర్చు హింసల్లిట్టివని చెప్పఁజాలము. అతఁడు రావణాదిదానవులను నీపురణంబునఁ గూర్చితివనివిని దండతాడిత మహారంగంబు కరణీమండిపడుచు నాపగఁ దీర్చుకొందునని బ్రహ్మం గూర్చితపంబుఁజేసి, జగతిగల్లు నెట్టిపురుషులచేతను జావులేకుండను, రణరంగంబునఁ దనశరీరమునుండి రక్తబిందువునేలఁబడనేని తన్నుఁబోలిన దైత్యులు నూర్చురుదయించునట్లును, రణంబున భయము, శ్రమయు, గలుగకుండునట్లును వరంబులు గ్రహించినాడు.

సీ. మునియాశ్రమములకు ♦ ముందుగానేతెంచి

బలుహోమకుండముల్ ♦ పాడుజేసి

యజ్ఞపశువులను ♦ నవనిపై వధియించి

కఠినత్రాళ్ళను మమ్ముఁ ♦ గట్టివేసి

జలజాకరమునందు ♦ జలమెల్లనింకించి

కల్లుసారాయినఁ ♦ గలిపెనందు

ఫలప్రుష్పతరులతోఁ ♦ బరిధన్విల్లుచునుండు

వనముల నెల్లను ♦ బాడుఁజేసె

తే. గీ. యాశ్రమోపాంత భూజంబు ♦ లవనిదాల్చె

యాగములుజేయుగుండంబు ♦ లన్ని పూజ్చె

బ్రహ్మయిడిన పరమున గ ♦ ర్వంబుఁబూని

భయము గలింపుచుండెను ♦ పార్థివేంద్రీ.

కాండీ—ఆదానవుం డొనరించు దుష్టకృత్యములు చెప్పుటకు మాకు
నోరాడకున్నది. కడువడిగాఁ బరుగెత్తుకొనినీముఖంబున నీవిభూ
తిపూత యేమిటని దానినాకును, జంధ్యంబు తెల్లించును, జడల
నూడదీయును, మొగంబున నుమియును, తపముచేయుచున్న
మామెడలకుఁ బట్టలనుజాట్టి పడదొోసి హింసించును.

తే. గీ. కన్నుగానక యారీతి ♦ గర్వమూని

సాధు హింసలఁబెట్టగా ♦ పాగినట్టి

కుటిలదానవు నాజిలొ ♦ గూల్చివైచి

యాపదల బాపవే కృప ♦ నమలచరిత.

దేవా! నీవుదక్క మాకెవ్వరును దిక్కులేరు. నీశరణ మండవచ్చితిమి.

అభయమిచ్చి మమ్ము రక్షింపుము.

శ్రీరా—అన్నా! కష్టాత్కుడైన యామృక్కడిరక్కసుండు మిమ్మెట్టి
యిక్కట్లకుఁ బాలుసేయుచున్నాఁడు. శ్రీరాముం డెట్టిదియైనను
సైరించునుగాని సాదుహింసకుమాఁత్రీము సైపజాలడు. తాప
సాత్తములారా! ఇంక మీరు ఘేదంబులయూదఁ గుండకుండు.

మ. దశదిగ్భాగములక బ్రతాపమహిమల్ దట్టంబుగానిండన

ద్వశకంఠుక వధియించినావికను మో ♦ ద. బారహ్మరాజయం

దుశతాస్యుక సురులెల్లమెచ్చగన మ ♦ ద్దోస్సారమేపారంగఁ

ర్మశభల్లంబుల వంహరించెదను లోక ♦ త్రాణపారీణతనీ

ఇంకమీరూ సంతోషముతో మీమీనెలవులకుఁ జనుఁడు
కణ్వు—రామా! రఘునందనా! మమ్మురక్షించు భారమునీయది ఇళక్
మేము పోయివచ్చెదను (నిష్క్రమింతురు)

శ్రీరా—సేవకా! నీవడిలక్ష్మణుని నిటకుఁదోడ్కొనిరమ్ము

సేవ—చిత్తము (నిష్క్రమించును)

శ్రీరా—(తనలో) అక్కటా! ముందు వెనుకలరయక కానరాత్తమున
కథయంచిచ్చితినిగదా ఆశతాస్యంజెంత పరాక్రమవంతుండో
అభేద్యుడైన వరములు బ్రహ్మచేత గన్నవాడట. వరుషులచే
జాపులేదట ఆహా! యెట్టికార్యమును ముందు వెనుకలు చూడ
కుండజేయుటకు నావాసింపరాదు అయినను నింతలో తొందర
పడనేల? తమ్ముడగు లక్ష్మణునితోఁగూడ యోచించెదనుగాక
(ఎదుటచూచి) అటుగో! లక్ష్మణుండు వచ్చుచున్నాఁడు

(లక్ష్మణుండు పోవేళించుచున్నాఁడు)

లక్ష్మ—(తనలో) అన్నగారు ననిష్పడేలరమ్మని యాజ్ఞాపించిరోకదా
(సమీపించి) ఈయన దీర్ఘాలోచన తత్పరుడై యున్నట్లు కాన
నయ్యెడి, (ప్రకాశముగా) అగ్రిజా! నమస్కారములు.

శ్రీరా—తమ్ముడా! ఇటుఁ గూర్చుడుము.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా! నీవేదియో దీర్ఘాలోచనము నల్పుచున్నట్లు తో
చుచున్నది

శ్రీరా—తమ్ముడా! అకారణముగ నేటిదినంబున లేనిపోనిది నెత్తిపైఁ
బెల్లుకొంటిని. ప్రతాపలంకాపురాధీశ్వరుడగు శతకంఠుండను
దానవుండు తమ్ముబాధిపుడుండెనని మునీంద్రులు నాయొద్ద
కువచ్చి శరణుగోరఁగా నేనాదానవునివధించి లోకంబుల రక్షిం
చెదనని యభయమిచ్చినాను

లక్ష్మ—ఇంతమాత్రమునకేనా నీవుడెందంటున విచారింపుచుంటివి.

శ్రీరా—తమ్ముడా! ఇయ్యది స్వల్పకార్యముగా భావింపరాదు కావ
ణుని దుంచుటకు లంకకరుగుచో నొక సముద్రము చాటుట
కే భూతలంబునంగల సమస్తనగంబులనుదెచ్చి పముద్రమునఁ
బడవైచితిమి. ఇప్పుడు ప్రతాపలంక కరుగుటకు సప్తపయోధు
లును చాటవలసియున్నది. ఒకవేళ యెట్లోచాటుదుముగాక!
అనేకవీరరాక్షస భట్టపరివేష్టితంబైన కోటలనుదాటి యాశత
కంఠుని దునుమాడుటెట్లు?

తే॥ గీ॥ ఏలవచ్చిరిమునులు; నా ♦ కేలదీని
జెప్పినారు; చెప్పినయంతఁ ♦ జిత్తమండు
వెనుకముందులుజూడక ♦ వెట్టినగుమ
సభయ మొసగితి నేలనే ♦ ననుజయిపుడు

తొందరపడుట యెవ్వరికినిదగ న మునులతోప్రతిజ్ఞఁ బలికితిని బ్రహ్మ
చే వరంబులందిన దుర్వారబలవిక్రమ సంపన్నుడైన యాదాన
వేంద్రుని జంపుటకుఁడగిన బలసామగ్రి మనయొద్ద నెచ్చటను
న్నది?

లక్ష్మ—

తే॥ గీ॥ తగు నెనీవంటివానికి ♦ దైన్యమగద
నాదినారాయణుండ వీ ♦ వసులచరితి
రామనామంబువిన్నంత ♦ రక్కసుండు
భయమునందకయుండునే ♦ పార్థివేంద్ర

తే॥ గీ॥ రక్కసుండెంతివాడైన ♦ రామచంద్ర
నిలువశక్యమేసీముందుఁ ♦ గలనియొందు
దూదికొండెంతపొడవున్న దుర్భరాగ్ని
బడినయంత నెభస్సుమై ♦ ఎరలుగాదె

నీపరాకృమశక్తులు నీవెటుంగకున్నావు.

తే. ౧. వాడిబలమెంత వాడిగ ♦ ర్వంబడెంత

అతనినాహసమెంత వా ♦ డనంగ నెంత

బ్రహ్మశరమును మంత్రించి ♦ వైచింత

దృటినిఁ గూలఁడే నీచేత ♦ ధిరచింత

రణభారియు మీరువహించ నావంతయు ననసరములేదు. నే

నొక్కండనే రక్కసునిగూల్చి మీకు పాదాబు గలుగజేసెద

ను. అది యట్లుంచుడు.

మ. స్థిరమైనట్టితపఃబుడేసి హరున ♦ క్షీణితిశూలంబాగిన్

సురులెల్లన్ నుతియింపఁ గైకొని రిపు ♦ క్షోభంబుఁగావింపుచున్

సురవైరిన్ లవణాసురున్ రణములో ♦ సొక్కించె; శత్రుఘ్నుడో

నరపాలైక శిరోమణి మనములో ♦ నన్ శంకనీకేటికిన్.

భరతుం డబ్బుడా, మతియు,

చ. రసికులు విద్యలందుఁ భర ♦ గాజభయంకరు లాజయందు; గ

ర్మశశరముల్ ధరించి నమ ♦ రంబుననిల్చి శతాస్యుగూల్చి న

ద్యసముగడింతునీకు భవ ♦ దాత్మజులౌచును బెంపుమీఱు నా

కుశలవులుండలేదె రణ ♦ కోవిదులన్ వచియింపశక్యమే.

వారికుమారులయిన జయవిజయులంగూర్చి చెప్పనక్కరలేదు.

ఇదియంతయు నట్లుండ, మున్ను రావణునితో యుద్ధముచేయు

టకు మనకపరిమితసహాయం బొనర్చిన సుగ్రీవాంగద జాంబవ

దనల, సుషేణాది మహాకవివీరులందరును మనకై ప్రాణంబుల

నయిన నిచ్చుటకు సంసిద్ధులైయుందురు. వీరందరకంటె మనకు

ముఖ్యుడొకడు గలడు.

సీ. పుట్టినప్పుడెచాల ♦ బెట్టిదంటునబోయి
 పట్టి మింగెను భాస్కర ♦ ఫలమటంచు
 శంకయింతయులేక ♦ లంకాపురముజోగిచ్చి
 యత్నునిఁ దృటిలోన ♦ హతముజేసి
 కోపాన లాటోప ♦ దీపితశాఖలచే
 గాలెను మున్ను లం ♦ కాపురంబు
 ఆజయందున మూర్ఛ ♦ నందిన నన్ను స
 జీవుగాజేసె సం ♦ జీవితెచ్చి

తే. ౧. అట్టిజగజ్జెట్టి యాగాడ్చు ♦ పట్టి; మనకు
 బ్రాహ్మణమైన హితుడౌచు ♦ వరలుచుండ
 జ్ఞానపునిగూల్చుటదియెంత ♦ భాగుణేశ!
 శంకమానుము నీవింక ♦ స్వాంతమందు.

శ్రీరా—తమ్ముడా! నీమాటలకు నేచెంతయును సంతసించితిని. ఇయ్యది నీవు స్వల్పకార్యముకీరిద జూచితివి. మున్ను పదితలలరక్కసునిగూల్చుటకు మన మెంతశ్రమనందితిమో నీజ్ఞ యెరింగియుంటివిగదా! కానిమ్ము, యిప్పుడు మనము విభీషణుని హనుమంతుని రావించి వారియాలోచన ననుసరించెదముగాక!

(విభీషణ హనుమంతులను స్మరించును)

లక్ష్మ—అగ్గిజా! స్మరిణమాత్రముచేతనే వారు వచ్చుచున్నారు
 (విభీషణ హనుమంతులు ప్రవేశము)

విభీ—(రామునిసమీపించి) మహాత్మా! రామచంద్రా! నీపాదపంకేరు హంబులకు నేవకుండు నమస్కరింపుచున్నాఁడు.

హను—దేవా! దేవరవారి పాదసేవకుఁ డిదే స్వాస్థాంగదండప్రణామ బు లర్పించుచున్నాఁడు.

శ్రీరా—హనుమద్విభీషణులారా! మీకు శుభంబగుగాక' ఈయాసనం
బుల నధిష్ఠింపుడు. (ఇరువురును నాశీనులగుచును)

విభీ—(శ్రీరామునిజూచి) తండ్రీ! నీపాదసందర్శనమువలన నాకెంత
యో ముదంబుగలిగినది. నన్ను నీయంతరంగంబునకుఁ దలంచు
ట కేమికారణమో, నేనెట్టికార్యంబు నీకుఁ జేయవలసియున్న
దో యానతియుము

శ్రీరా—విభీషణ' ప్రతాపలంకాపురాధీశుండుగు శతకంఠుని బాధలకు
దాళజాలక నాకడకుఁ దెచ్చిన మునులకు నేనాదైత్యునిం గూ
లెప్పదని ప్రతిజ్ఞఁ బలికితిని. ఇవిష్టవయంబున నాకేమియుఁ
దోచక నిన్ను రావించితిని.

మ. అలనాడా రణవింగమందున దశా ♦ న్యాభీల బాణాగ్నిలో
బడి సంతాపముబొందుచుండఁగ నిదే ♦ వారాతిమర్తంబులన్
లవినాకున్ వినిపించి యీతనిని దు ♦ న్నాడంగ గావించి ని
స్తులకీర్తిన్ నిలబెట్టినావు ఘనసం ♦ తోషంబుతో ధీనిధి.

ఆసమరసముద్రింబున నిన్నొక నావగా జేసికొని తరించితిని.
నీనంటి ప్రియధక్తు డెచ్చటను లేకు. ఆరావణుని దునుమాడు
ట కే నానాకష్టంబులను జూచితిని, ఇప్పు డాతాన్యుని నధిం
చుట యెట్లొకదా?

తే॥ గీ॥ దానవుడు సేయకార్యముల్ ♦ తలవరాదు
గోవులను బ్రాహ్మణులను గ ♦ గ్గోలుబెట్టు
చుండునఁట: మునివర్కుల ♦ దండనంబు
సేయునఁట వానినాజి శి ♦ క్షింతులెట్లొ?

ఇందులనుఁగూర్చి నోవేమియభిప్రాయంబు నొనంగుదువోయని నిన్ను
రావించితిని.

విభీ—దేవా! వాడెంత పరాక్రమవంతుడైన నేమి?

తే॥ గీ॥ వరములెన్నెన్నొగనివట్టి ♦ వాడెయగును

గాక; మహదాగ్నియెదుట శు ♦ వృగహసంబు

నిలువలేనట్టిభంగిని ♦ నిన్నెదిర్చి

నిలువగానోపునేవాడు ♦ నేలపైడ!

నిశ్చయముగా భూతలంబున వానికీడగు పరాక్రమవంతుడై లేడు. ఆతఁడు విభారవరసంజని తదుర్వార బలపరాక్రమ విక్రమంబులచే గర్వించియున్నాఁడు ఆదైత్యునిఁగూర్చి ముందుగానొక్కింత మిఁకెఱింగించెదను వాడిరాజ్యంబు ప్రతాపలంకయని మిఁరెఱింగి యుండిరికదా వానికి బదిమంది మంతులుగలరు వారందఱును శౌర్యపరాక్రమ భుజబలంబులయందు దనుజేంద్రునితో సమానులు. నేనుమితోఁగలసి రావణాదుల దునిమించినానని విని నాపై నెప్పుడును వాఁడు మాడిపడుచుండును. ఆతనినివధించుటకు నీవేశక్షుండవు

తే॥ గీ॥ నిక్కముగవాడు నీచేత ♦ నీలుగాన

వాసరావధిదోడ్కొంచు ♦ స్వరితగఱిని

నరుగుదేరసుగ్రీవున ♦ కాఙ్గబంపి

సమరయత్నంబునీవింక ♦ జరుపుమయ్య!

శ్రీరా—దానవుని బలపరాక్రమంబులసంగతి యట్లంచుము. రణరంగంబునఁ బ్రవేశించినప్పుడు జయాపజయంబులు దైవాధీనంబులు. కాని, సముద్రంబునుదాటి యాప్రతాపలంకం బ్రవేశించుట యెట్లొనాకు మార్గంబు గాఁపింపకఘ్నిన్నది.

హను—దేవా! శ్రీరామచంద్రా! నీవిందు కానూనియం బందుచున్నాఁడవు ఇప్పుడే నాకాఙ్గనిమ్ము. కాలవృత్తువునై నను గదిసెదను

సప్త సముద్రంబులును నొక్కపుక్కిటంబటైద సముస్త బలంబులను
నావాలముమీదుగా సముద్రంబులనుఁ అట్లు గాదందువేని,
చం॥ సెలవిడిపంపుమియిపుడె ♦ చెచ్చెఱనేఁజనియాశి తాస్యనిం
గలనవధించివచ్చెద న ♦ ఖండపరాక్రమ వికృతమునునన్
దలపఁగఁజొకుమన్యునిగ ♦ దానవవశం వినాశనన్ను; నా
బలముచలంబునీ వెఱుంగ ♦ వా! రఘవందన! చెప్ప నేటికిన్
శ్రీరాము—వాయునందనా! నీశక్తి సామర్థ్యములు మాకు సంపూర్ణం
బుగఁ దెలిసియున్నవి.

సీ బాలార్క-బింబ బు ♦ ఫలమగుచుగ బలింప
నతివేగమునఁబుంటి ♦ కరిగినావు
ఉదయాస్త గిరులపై ♦ బదకమలములుంచి
శాస్త్రముల్ రవియొద్ద ♦ జదివినావు
కూర గా కానులే ♦ దారిజోనీకుండ
నటైలకకుజిచ్చు ♦ జెట్టినావు
మూర్ఛయందునముల్లి ♦ యున్నట్టి త
మునునకు బ్రాణములిచ్చి ♦ బోచినావు

తే॥ గీ॥ అవనివీరాదివీరుండ ♦ టంఠుఁబేరు
నందినావు; మాహితుండవై యలరినావు
నీవిమలశౌర్యగుణము వ ♦ ర్ణింపదరమె
మహితగుణవంత హనుమంత ♦ మాన్యవంత

రావణునితో, బోరాటంబు జరుగునప్పుడు నీవద్వితీ పరాక్రమంబున
వర్తించినావు. నీవు మాయుండనుండగా నెట్టికొఱంతయు గలుగ
దుగానిసేనాసమూహంబు సముద్రంబెట్లుదాటునాయని మాత్ర
ము శింకింపుచుంటిని. ఇందులకేమి దారిచూడనగునో యతి
మాత్ర మూహింపఁజాలకయున్నాను.

హను—

కా॥ శంకంబొందనేల నీవిటురఘు ♦ త్సౌధీశ సైన్యఁబు; లా
తంకంబేమియులేక వాలముపయోగ ♦ దైత్యావళుల్ భీతిలక
బింకంబొప్పగబోవజేసెదను దో ♦ ద్వీర్యంబుడిపింపగా
లంకారాజ్యము జేర్చువాడనధీకా ♦ హ్లాదంబుసంధిల్లగన్
దీనింగూర్చి మీరనుమానింపవలదు సేనలనన్నియు వాలముపై నెట్లు నడి
పించునాయని మీరు తలంపకుండు. ఇదేనారూపము జూచుడు
(విశ్వరూపము జూపుచున్నాడు)

లక్ష్మ—చూచుటకు మహాభయంకరముగనున్నది

విభీ—ప్రళయకాల రుద్రావతారంబును మించియున్నది.

శ్రీరా—(తనలో) ఆహ! ఏమి ఈభయంకర స్వరూపము? (ప్రకాశ
ముగా హనుమంతునిజూచి)

సీ. నిజపాదఘట్టన ప్రి ♦ జనితామితభార

జ్వర రీక్యతబి ♦ లేశయ హేళ

వాలవిక్షిప్తసంభవ ♦ మరున్నిర్ధూత

తుంగభంగా భీ ♦ లతోయరాసి

పటుసింహనాద ♦ శైవలమాత్ర

పరవశీభూతదిగ్గజ ♦ మహాభూతజాల

కరకాండచండనిర్హా ♦ తపాతనిహత

సమరదుర్జయని ♦ శాచరసమాజ

తతశతారనిశాత ♦ దగ్ధప్రహర

నఖవిలుంతితశ ♦ తుర్రీసేనాసమూహ

రాక్షసవిలోక నభయంక ♦ రస్వరూప

భవ్యగుణసాంద్రీ! హనుమంత ♦ వశచరేంద్ర

వవనజా! నీభయంకరస్వరూపంబువీక్షించి యందరును భయం బందుచున్నారు. నీమహాతేజఃబు నవనంబింపుము.

హను—(అట్లుచేయుచున్నాఁడు)

లక్ష్మ—అంజనేయా! ఇంతలో సంతభయంకరస్వరూపంబువాల్చితివి?

శ్రీరా—విభీషణా! మనమీ వాయుసూనుని సహాయంబున సముద్రం బులుదాటి పృథావలంకం బ్రవేశించుట కావంతయు సందియం బుండదు. కావున నింకముందు జేయవలసినకార్యంబులెవ్వయో నిర్ణయించినచో బాగుండును. చేయఁదలంచినదేదో యతిశీఘ్రముగ జేయుటయే మంచిదికనా!

విభీ—దేవా! చేయవలసినదేమున్నది? సుగ్రీవాదివానరబలంబులను సత్వరంబుగ నిచ్చటకు వచ్చునట్లు గావించుటయేక ర్తవ్యము.

శ్రీరా—అవును (హనుమంతునిజూచి) హనుమా! నీవు నాకెంతయు గూర్చు భక్తుఁడవు. మున్ను సీతాసతికుశలంబుజెప్పి రావణుండునిమించితివి. ఇచ్చడుగూడ నీభుజబల విక్రమంబులు సహాయంబుగాగొని శతకంఠరుని రణరంగంబున గీలించి లోకంబుల నుద్ధరింపదలంచియున్నాడను. కావున నీవులక్ష్మణుని వెంట బెట్టుకొని కిష్కింధకరిగి సుగ్రీవునితో నాయత్నమంతయు నెరింగించి. బలసమేతంబుగా నాతని చోడ్కొనిరమ్ము. (లక్ష్మణునిజూచి) సౌమిత్రీ! నీవు మారుతసూతితోఁ గిష్కింధకరిగి సుగ్రీవుని చోడ్కొనిరమ్ము- ఇంక భరతశత్రుఘ్నులను నానా దేశాధీశులను చోడ్కొనివచ్చుటకు బంపెదను. విభీషణా! నీవుగూడ నీసైన్యంబుల నిచ్చటకు త్వరలోఁ దోడ్కొనెచ్చుటకు యత్నింపవలయును.

విభీ—రామచంద్రా! నీవిషయంబున నాకుఁ జెప్పవలయునా? ఎట్టి

కార్యంబు నేయుట కయినను నీసేవకుండునిరంతరంబును సంసి
ద్ధుడై యుండుననితలంపుము—నేను నేడేలంక కరిగి నాబలంబుల
న్నియు దోడి తెచ్చెదను—

శ్రీరా—(లక్ష్మణునిజూచి) తమ్ముడా! సుగ్రీవుడా యాదిక్ష్కులయం
దున్న వానరపీఠులను రావించుట కిందుక జాగ్రత్తమే! కా
వున నీవుహనుమత్స మేతుండవై నేడే యరుగుట మంచిది.

లక్ష్మణ—అగ్రీజుని యాజ్ఞ ననుసరించెదగాక.

శ్రీరాము—ఇప్పటికినామనగుటన గలిగియున్న శంక పోయినది ఈవాయు
నందనుండును, విభీషణసుగ్రీవులును మనపక్షంబున నిల్చియుం
డగా శతాస్యుని వధించుటెంత? విభీషణా! హనుమంతా!

చ. పరమతపోధనాగ్రీణుల ♦ పాలిటివాడవటంచు నన్ను భా
సురత నుతింప దేవతలు ♦ సాంపుగ మట్టుజవిక్రమంబుననీ
సురరిపుడా శతాస్యుని ♦ సాక్ష్యగ జేసెద; దప్పకుండ! మీ
యరువురసాయమున్న నది ♦ యే పదివేలగునాకు జూడఁగన్.

విభీ—దేవా! మేము శాఘ్యంబునకుఁ బాతులముగాము—

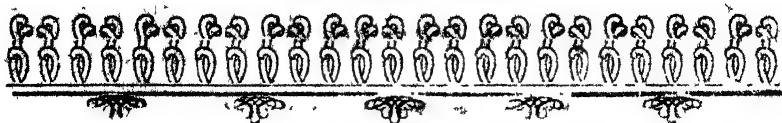
లక్ష్మణ—అన్నగారూ! పొద్దెక్కినది. భోజనానంతరమునఁ బ్రయాణ
సన్నాహ మొనఁగించుకొనవలయును—రగదు—

శ్రీరా—మంచిది.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది పౌధమాంశము.

(శ్లోకము)

శ త క ం త

రామాయణము

ద్వితీయము

ప్రదేశము—సాకేతపురములో రాజవీధి.

(కామపాలుడు, జయంతుడు చెరియొక్కప్పకన్నుండి ప్రవేశము)

జయం—కామపాలా! కామపాలా! మాటమాట—

కామ—(వినిపించుకొనక పోవుచుండును)

జయం—(తొందరగాబోయి ఆపి) కామపాలా! ఎంతపిలచినను పలుక నేమి? ఎక్కడికింత దొందరగా బోవుచుంటివి?

కామ—మహారాజుగారా! ఆ-ఆయన వూళ్ళో నేయున్నారు. వారితో నీ కేమిపనియున్నది?

జయం—(తనలో) 'బాగా నేవుంది. ఇతడు బధిరుడు— (గట్టిగా) నీకు దగనిచెప్పును— ఇంత పరుగెత్తుకొనిపోవుచున్నా వెక్కడికి?

కామ—అబ్బే! ఏదీ! చాలాప్రయత్నం చేస్తూవున్నాను. మాఅమ్మాయికి సంబంధం యెక్కడా కుదరలేదు. అయినా డబ్బుతోపని. అందుకోసమే చూస్తూన్నాను

జయం—(గట్టిగా) నీతో నెవడూమాట్లాడలేదు. (గట్టిగా) ఏమిటి విశేషములు? ఎంతగొంతుకచించుకొనియడిగినా వినబడదేమి?

కామ—తెలిసింది. ఏమున్నాయివిశేషాలు? మననగరంనిండా యెక్క

డచూచినా కోతులు చెలరేగినవి. భూమి యూచినట్లయినది.

జయం—ప్రతాపలంకమీదికి శతకంఠుని వధించుటకు వానరబలము వచ్చినవికాబోలు.

కామ—అదేసంగతి. ఇక నన్నాపకు శ్రీరామ లవారు బలములనన్నిటను తనసాధముముందుకురమ్మని యాజ్ఞయిచ్చినారు. ఒక వేళ సీతాదేవి చాటిని జూడగోరినదికాబోలు.

జయం—అబలములను నేనును చూచెదగాక—

(నిష్క్రమింతురు)

ప్రదేశము—సౌధాగ్రతలము.

[ప్రవేశము—రాముడు, సీత.]

శ్రీరా—రమణీ! చూచితివా? హనుమంతునకు మనమనుజ్ఞ యిచ్చినదే తడువుగా, లక్ష్మణుని వెంటబెట్టుకొని కిష్కింధకరిగి, సుగ్రీవాదివానరవీరులను సైన్యసమేతంబుగా దోడ్కొనివచ్చినాడు.

సీత—ఆతనిభక్తి వర్ణనాతీతము. (ఇంచుకయూరకుండి) ప్రాణేశ్వరా! విభీషణుడుగూడ తనసైన్యంబులతో వచ్చియుండెనా?

శ్రీరా—ఆతఁడును వచ్చియుండెను. అదియుంగాక మదాజ్ఞ శిరంబున ధరించి యనేకవరపాలురు భరతశత్రుఘ్నులవెంట వచ్చిరి.

సీత—మనోహరా! ఈవానరబలంబులలోనున్నమహావీరుల నామంబు లవినఁ గుతూహలంబయ్యె.

శ్రీరా—అల్లడేచూడుము—

గీ. బహుశజీవ భావభరిత దుర్భరభగ్ను
పద్మజాండభాండ పటుత రధ్వ
నంబుళగి నంబరం బవియగనార్చు
నతడె భానువుత్రు డవనివుతి.

గీ. ప్రళయాల వనవపరిభావితాగ్ని శీ
ఖల దృణీః రించు ఘనతరావలోక
సముల వైరిలోకమాలోకించు
నతిఁడె వాలినందను జతివమిన్న.

అటుజూడుము. కల్పాంత ఘనఘనాఘనధ్వని చందంబున గర్జించుచు
న్నవాడే వాలినుతుండఁబున యంగి యంబు. అదిగో సుగ్రీవుని
యొద్దకువచ్చి శతాస్యుని నేనొక్కడనే వధించెనని చెప్పివా
డు నీలుండు ప్రచండమైన గదాదండంబును గిరిగిరించొప్పుచు,
సంగదునితో వీరాలాపంబులాడు భల్లూకేంద్రుడయిన, జాంబు
నంతుండు అటుజూడుము.

ఉ. జలనిధిరాటిలంకిణి ని ♦ జ పినురారులడాగురించి, యు

జ్వలగతి, సూక్ష్మరూపమున ♦ నాదుజయ్యననిస్పృటగాంచినాడు సేమ
ముక్ లవితిముద బుతో నపుడు ♦ నాతిరొనీకెఱుంగంగజేసి కా
వలిగల దైత్యులందును ము ♦ వాయునుతుండతడే తలోదరీ

సీత—మనోహరా! మనవత్సంబున నింతబలంబుండగా నాశతకంఠుని
సంగరంబునగెల్పుట యెంత,

శ్రీరా—రమణీ! నీవువచించినమాట సత్యమే; కాని రావణునకును
వీనికిని బలపరాక్రమములందు హస్తమత కాంతిరమని వినియున్న
వాడను. అయినను, అరక్కసుండువిరించి వరసంజీనిత బలగర్వం
బున, గర్వించియుండి మహాపాపకార్యంబులను జేయుచున్నాడు.
వానిపాపంబులే వానినడంచునుగాక!

క॥ ఏకర్రీను నిష్పండిన

నాకర్రీయకాలు ♦ బాపమరయక నెవ్వం

దేశరణిశేయు వాతం

డాకరణినెయను ♦ భవించుటయ్యెఫలముల్

(ఇంచుక యూరకుండి) అన్నా! మఱచిపోయితిని, సమరప్రయాణంబు
నకు శుభలగ్న మేర్పఱచుటకు గురుండగు వసిష్ఠుని రావింపవల
సియున్నది.

సీత—ప్రాణేశ్వరా! సమరమన్న జ్ఞాపకమునకువచ్చినది. నామనంబున
నాకకోరిక చిరకాలంబునుండియు నాటుయున్నది. అయ్యదితీ
ర్పుటకుమీరే సమర్థులుగాని యెరులుగారు. అదియుంగాక నతు
లు తమకోరికలను పఠులయొద్దగదా చెప్పకొనవలయును కా
వున నాయభీష్టంబుదీర్చు బ్రార్థింపుచున్నాను.

శ్రీరా—

తే॥ గీ॥ తరుణి, చిత్తమునందు నం ♦ తనమునంద
నామెకోర్కెలు నమకూర్చు ♦ నట్టివాడె
ధవుడు; సఖయరోసిను చి ♦ త్తంబునందు
సంశయింపక నీయభీ ♦ ష్టంబుదెలుపు

సీత—ప్రాణేశ్వరా! మీరుమున్ను రావణునితోడ బోరాడినప్పుడు,
మీలాఘవంబును, బాణసంధాన చాతుర్యంబును, రథగతికృ
మంబును, సారథిచమిత్యతియు, ననేకులుజెప్పగా వినియుంటినే
గాని కన్నులారజూచి యుండలేదు.

తే॥ గీ॥ నాటినుండియు నెప్పు ర ♦ ణంబుగలుగు
నంచు, వేచియున్నందులే ♦ యాజికలిగె
గానభవదీయశౌర్యంబు ♦ గనులతోడ
జూచినంతసించెదఁబరి ♦ శుద్ధచరిత

కావున నాయందుడయఁబూని నన్నుఁగూడ మీతోఁగొనిపోందు. కాం
తలను సంగ్రామ రంగంబులకుఁ గొనిపోరాదని సంశయింపవల

దు శోభనగృహంబులకును, శృతులు వినుచోటులకును, యధ్వ
రంబులు జనుగుంథలంబులకును, యుద్ధభూములకును, గాంతలను
గానిపోవచ్చునని పెద్దలుచెప్పదురు.

శ్రీరా—రమణీ! ఇదియీ నీవడుగఁడలంచినకోరిక. ఎట్టికోరిక గోరితివి
కలహంబుజూచుటకు నీకేలకోరిక జని చినది! ఇట్లుగోరుమని
నీకేబుద్ధిపుట్టినిదో లేక యెవ్వరైన బోధించిరో తెలియుకున్నది.
అబలవగు నీవేడ. భయదసంగ్రామ మీక్షించుచుండ? ఇకనా
కోరిక వీడుము.

తే॥ గీ॥ ఆశతాన్యునివధియించి ♦ యాజియందు

నచటనుండెడు రత్నచ ♦ యంబునీకు

దెచ్చియిచ్చెదఁదపక ♦ మచ్చకంటి

వలదునీవేగుదేరంగ ♦ వలదువలదు

సీత—ప్రాశ్నగా! నాకు సంగ్రామముజూడ మిగులకోరికయైనది. ఇ
య్యదిమీరు చెల్లించి తీరవలయును. అదియుంగాక మిమ్ముక్క
త్తులకాలంబైనను బాసినేనుండఁజాలను.

తే॥ గీ॥ భయదసంగ్రామరంగంబు ♦ బడతియెట్లు

గాంచగల్గునటంచును నెంచబోకు

మాత్మనాయకనీదండ ♦ నలరియుండ

భయముగల్గునెనాకును ♦ భావమందు

శ్రీరా—అబలా! నీకిప్పుడిట్టికోరిక జనించినదిగాని సమరరంగంబున
నొక్కింత కాలమయినను నిల్వజాలవు. రణక్షోణయనగా మన
నాకేత చగరంబున విహరించు యుద్వాసవనమని తలంచినావు
కాబోలు.

సీ॥ చిలుకపల్కులకుల్కు ♦ జెందుచునుందువు
 దనుజార్భటములకు ♦ దాళిగలవె
 ఎదురెవ్వరాడిన ♦ మదిగుందుచుందువు
 వీరవాక్యముల ♦ వినఁగలవె
 వెన్నెలవేడికే ♦ భీతినొందుచునుందు
 పుగ్రిబాణాల్కుల ♦ కొర్పఁగలవె
 దివ్యసాధములం ♦ దెనిలువగాలేవు
 న్యందనంబున నెట్టి లలరఁగలవు
 తే॥ గీ॥ సమరగతులేడ నీవేడ ♦ చాన! చూచు
 లేడ! గొనిపోవులేడ! నీ ♦ కెవరు దెల్పి
 రిట్టిగతిఁగోరుమంచును ♦ నింటి? చాలుఁ
 జాలు; జాలింపుమింక నీ ♦ సాహసంబు

చిత్తంబునకు భయముగలిగించు వీరభటముంకృతులేగాని యెచ్చట
 జూచినను నీకచ్చట వీరారవాలు విసిరింపవు. రణరంగంబం
 తయు మదరక్షిజంబాలమయమై యుండును- ఓరమణీశిరోమణి!
 మున్నుఁగూడ నీవిట్లే నేనరణ్యవాసమునకుఁ బోవుసమయంబు
 న బలవంతపరచితివి అప్పుడునీకై నేనెన్నియిడుమల బడియుం
 టినో యెఱిగియుంటివిగదా? ఇప్పుడమరల వోడ్కొనిపోయె
 తినినే నేమిహానిగల్గునో యని భయంబగుచున్నది. కావున నా
 మాటలాలించి యిచ్చటనుండి మువ్వరత్తలకును బరిచర్యల
 నేయుచునుఖంబున నుండుము.

సీత—(తనలో) సాధుండిట్లు చెప్పుచుండఁగా నేనేమని మఱల బ్రార్థిం
 పగలను (ప్ర)కాశముగా) మనోహరా! సమరిసందర్శనకు తూ
 హలాయత్త చిత్త నై యున్న నన్నజిన్నబుచ్చు భర్తముగాదు. నా

యందు గృహవహించి నాప్రయాణంబునకనుమరింపుడు. (మోమువంచి కన్నీరువిడుచుచున్నది)

శ్రీరా—(తనలో) ఈయబల యారీతినె నోరుచున్నది. ఇందులకు నేనే మిసేయుదును. వలదనినంతనే మిగులఘన్నురాలై మోమునవంచి కన్నీరు విడుచుచున్నది. పోనిమ్ము మేటఁగొనిపోయితి నేని, రాక్షసమధ్యంబున నీమె నిలువఁగలదా— ఏమియును దోచకున్నది.

(వసిష్ఠుఁడు ప్రవేశించును)

శ్రీరా—గురువర్మా! నాప్రణామంబు లందుకొనుడు.

వసి—విజయీభవ! విజయీభవ!

శ్రీరా—మహాత్మా! ఈయానంబు నలంకరింపుడు

వసి—(ఆసీనుడై) రఘురామా! బలంబులన్నియును వచ్చినవికాబోలునే

శ్రీరా—మహాత్మా! సమస్త సైన్యంబులును వచ్చియున్నవి. ఇంకనీవు మాకుండు గృహంతరంగుడవై సమర ప్రయాణంబునకు శుభలగ్న మేర్పఱుపవలయును.

వసి—ఎల్లుండి పుష్యమి. ఆదినంబున సమరప్రయాణంబునకు మిగుల బాగుగనున్నది. (నీతింజూచి) ఇదియేమి నీత మిగుల ఘన్నురాలై యుండినట్లు తోచుచున్నది. కారణం బెఱుంగవచ్చునా?

శ్రీరా—సూర్యకులగురుండవగు నీయొద్ద నెట్టి రహస్యమైన నుండునే? ఈకాంతామణి తన్నుగూడ సమరంబునకు గొనిపోమ్మని యడుగుచున్నది. ఇందునకేమి చేయవలయునో తెలియకున్నది. ఇవ్విషయంబున నీయభిప్రాయము ననుసరించి ప్రవర్తించెదను.

వసి—రామా! ఇటురమ్ము (ఇంచుక అవతలకు దీసికొనిపోయి) రాఘవా! ప్రయాణంబునకు నీవాటంకంబు గలిగింపకుము. శతకంధ

రుండు భారతీనాథునికై తపం బొనర్చివరంబులఁ గైకొనుశప్పు
డుస్త్రీచేజాపులేంకుండ వరంబుగాంచలేదు. ఆకారణంబున యీ
సీతామహాదేవి వలననే వాడునాశన మందఁగలడని నాకు దోచు
చున్నది. సీతను సామాన్యయువతిగ దలంపకుము. ఈమెయే
యాదిపరంజ్యోతి. సూర్యచంద్రులీమెకు నివాళిపల్లెంబులు,
బ్రహ్మాండమంతయు సీమెకాటపట్టు మూడుమూర్తులకును సీత
లియే కారణము.

తే॥ గీ॥ అతివతోగూడ నాజకి ♦ నరుగుమయః

మగువచేతను దైత్యుండు ♦ మడియనయ్య

సందియం బిసుమంతయు ♦ బొందవలదు!

రమ్యగుణసాంద్ర శ్రీరఘు ♦ రామచంద్ర॥

శ్రీరా—గురువర్యా! ఆజ్ఞ ననుసరించెదగాక (సీతను సమీపించి) సతీ
మణి! నిన్నుగూడ రణంబునకు గొనిపోమ్మని గురుండగు వసి
ష్టమహామునీంద్రుడాజ్ఞ నొసంగినాడు. నీకోరిక సఫలంబయినది
విచారంపక సమర ప్రయాణంబునకు సంసిద్ధవైయుండుము.

శీత—మనోహరా! ఇప్పుడుగదా నేనుగృతార్థురాలనైతిని. ఇంక నాక
నుజ్ఞనిండు ప్రయాణంబున కావలసినవన్నియు సిద్ధముజేసికొని
యత్తలయొద్ద సెలవుగైకొందునుగాక.

శ్రీరా—మంచిది సేనుగూడ నొతసారి బలంబులు విడదీయున్నస్థలంబు
న కరిగి బలంబులన్నియు నొక్కొక్క పౌజగా విడదీసి యొక్కొ
క్క పౌజనకు నొక్కొక్క నాయకుని నేర్పఱచి, ప్రయాణం
బునకు సగసిద్ధముగా నుండుమనిచెప్పు, యిచ్చటనుంచి కొన
ల్యా సుమిత్రా కై కాంబల దర్శించి, వారియనుజ్ఞంబొంది స
త్వరమ్ముగ నరుదెంచెదను. నీవును సంతకపురమున కరిగిప్రయా

ణమునకుఁ గావలసినవన్నియు సిద్ధము జేసికొనియుండుము.

శీత—చిత్తము—(నిష్క్రమించును)

శ్రీరా—(నిష్క్రమించును)

రంగము:— సాకేతపురంబున బయలు.

ప్రవేశము— జయంధరుడు

జయం—ఆహ! ఏమి! ఆవైభవము

తే॥ గీ॥ బాలసూర్యుని మాడ్కిని ♦ భాసిలంగ

లవితరత్నకిరీటంబు ♦ దలనుదాల్చి

వజ్రబాణముకన్నను వాడిమైన

ఖడ్గమును, దాల్చిసకలలో ♦ కములుబెగ్గి

లంగ; శతకంధరునిహార ♦ సంగరమున

జెండిమునుల తాపసుల ర ♦ క్షించుకొలుకు

జనకపుత్రికతోగూడి ♦ సంతసమున

దివ్యరథమెక్కి ఏకమి ♦ తేజులైన

తమ్ములును, నాత్మజాతులు ♦ తరలిరాగ

భానుసుతివాయునందన ♦ భల్లుకేంద్ర

కుముదసీలాంగదాచులు ♦ గొల్చిరాగ

రాజదేవేంద్రుడైన శీః ♦ రామమూర్తి!

యాప్రతాపలంకాపురి ♦ కరుగుచుండె.

దరాభారావ తరణార్థమై రవివంశంబున జన్మించిన యీశ్వరామచంద్రునికు జయంబై, భార్యతోడను, తమ్ములతోడను కుమారులతోడను, సకలబలంబులతోడను సత్వరమ్ముగ సుఖముగా నయోధ్య కరుగుదెంచునుగాక. (నిష్క్రమించును)

(ఇది ద్వితీయాంకము.)

శ్రీరస్తు.

శ త కం త

రామాయణము

తృ తీ యాం క ము.

[రంగము! ప్రతాపలంకాపురంబున; శతాస్యుని మందిరంబున ప్రవేశము శతాస్యుడుని మంతులగు శిఖముఖుడు దీర్ఘజింహ్వాడు శూలహస్తుడు]

శతా—ఓయీ! మంతులారా! బ్రహ్మావర ప్రసాదబలుండనై, ముల్లోకంబులను నిరాఘటంబుగ జరించునాకు దేవేంద్రాదులందఱును బాలికాపుత్రై యరివెట్టుచుండిరిగాదా.

దీర్ఘ—అట్లు సేయకయున్నచో దేవేంద్రుడీ సరికడవులపాలై యుండడా!

శతా—మనము సకలదిక్కులను జయించితిమి. మునుల హింసింపుచుఁ టిమి వారియాశ్రమాంబులఁ బాడుసేయుచుంటిమి యాగ పశువులను వధింపుచుంటిమి. హోమగుండంబులను బూజుచుంటిమి కాని, నాపినతల్లి పుత్రుడయిన రావణుని దునుమాడిన యీ రామనిపైమాత్ర మితవజకును బగదీర్చుకొనకున్న వారము.

శిఖ—దేవరవారు నిశ్చయముగా దలంచినచో నిదియెంతకార్యము. ఒక్కనరుకుపై బగదీర్చుకొనట యన్ననది యొక ఘనకార్యముగా జూడవలయునా.

శూల—దైత్యేంద్రా! రామునిపై ఒకదీర్చుకొనుటకు నీవు కావలయు
నా? నేనొక్కడనుచాలనా! ఇప్పుడే యానతిమ్ము. బలసమేతం
బుగా నానాకేతంబునకరిగి యాతని సంశంబందించి వచ్చెదను.
ఇటువంటి స్వల్పకార్యములయందు దేవరవారు జోక్యము గలు
గజేసికొన కుదురుగాక.

దీర్ఘ—దానవేంద్రా!

ను. అనుమానింపక నుమ్మబంపుమిపుడే యయ్యోధ్యనుం జొచ్చియా
వసజాతాంత్రులను రాముననిలో ♦ భంజించి; మీతిమ్మునిన్ |
సునుమన్ జేసినయవ్విభీషణుని మ ♦ ద్దోర్దండ దర్పంబునన్ |
జనులెల్లక బెగడొంద గూర్చెదవనిన్ ♦ శౌర్యప్రతాపాగ్రాణీ!

శత —నుహాభుజ బల సమామృతమున మీయట్టి మంత్రులుండగా నా
కేమికొదవ. ఒక్కరామునేకాదు. పదునాల్గు లోకవాసులను
హరిహర బ్రహ్మగులను గూడ నిర్జింపగలను

(చారుడు రోజుకొనుచు బరుగెత్తుకొని వచ్చును)

చారు—దానవ రాజేంద్రా! జయము. జయము

శత—ఏమిరా! ఎక్కడనుంచి యీతెరంగున రోజుకొనుచు వచ్చినావు
వీరిలయినవార్త, లేమయినదెచ్చినావా!

చారు—అయ్యో! అయ్యో! అన్నీవీరిలే- ఆనింపచెప్పడానికే నా
కు భయమగుచున్నది- వెనుకనుంచి యెవరును లేరుముకొని
వచ్చుట లేదుగదా?

శత—ఏమిరా! అంతభయమందుచు వచ్చుచున్నావు- ఏదయిన భూత
ము సోకియుండలేదుగదా!

చారు—దేవుడూలేదు. దెయ్యములేదు. శరీరము గంపమెత్తుచున్నది-

శత—ఓగీ! ఇందులకు గారణమేమియో సత్వివిమ్మగఁ జెప్పుము. నీభ

యంబునకుఁ గారణంబెఱిగింపుము. ముల్లోక భయంకరుండుగు

నీశతాస్యుని సేవకుండవగు నిన్నెవ్వడును గాసిబెట్టలేడుగదా!

చారు—నన్నెవ్వనిను బాధింపలేదుగాని అసంగతి దలచుకొన్నంతనే
భయము గలుగుచున్నది.

శిఖి—ఓరీ! అసందర్భపు మాటలతో నేల కాలయాపనము చేసెదవు?
అదియేదో చెప్పుము.

చారు—దానవేంద్రా! మీసన్నిధికి వచ్చునప్పటికి కొంచెమాయాశం
తగినది. ఇక చెప్పెదను— మీయానతిని గైకొని యందండు వా
ర్తలారయుటకై చరింపుచుండ నేనొకచోట చిత్రింబు గంటిని.
అట్టి దీనాజన్మమధ్యంబున నెన్నడును జూచియుండలేదు— ము
న్నులంకా పురాదీపండుగు రావణుని సంగ్రామంబున పధించిన
శ్రీరాముండు మీతోఁజూరుసేయఁ దలంచి ప్రళయకాలరుద్రు
ని చందంబున సమస్తవాసర బలంబులతోడను, వచ్చి సముద్ర
తీరంబున విడచియున్నాడు. అతడేపాటికి సముద్రముదాటియుం
డునేమో— మున్నకపుల బలంబును గూర్చి వినియుంటినే గాని
యెప్పుడును చూచియుండలేదు అశ్వా! తారకాగుణంబుల నై
సను లెక్కింపవచ్చును. గాని వాసరబలంబును మాత్రము లె
క్కించుట సశక్తియు. అబలంబులఁ గల యొక్కొక్క వీరుం
డు జగంబుల మ్రింగునట్లుండెను. అందులో హనుమంతుండను
నొక వానరుండది యేమిచిత్రిమోగాని మేరుపర్వతము చం
దంబున శరీరంబు బెంచి, యభ్రమండలా బంటువఱకును వాల
మునాచి సమస్తబలంబులను సముద్రమును దాటింపుచున్నాడు—
చెప్పినచో మీకేమయిన నాగ్రహము గలుగునేమో యని
భయమగుచున్నది కాలమృత్యువులీలఁ దనరుచున్న యాహను
మంతునకు సమానులైన వారీజగంబున లేరని తెలంచెదను. సక

ల బలంబులకును సుగ్రీవుండు దండనాయకుండై యొప్పుచుండెను, రామునితోగూడ నాతనితమ్ములును, గుమారులునుగూడ వచ్చుచున్నారు. ఇదియంతయు నట్లుంచుడు.

తే॥ ౧॥ మున్నురామ రావణులకుఁ ♦ బోరుదేని
మూలమునఁగల్గెనోయట్టి ♦ పూవుబోడి
జనకతనయయశ్రీరామ ♦ మనుజవిభునిఁ
గూడియే తెంచుచున్నది ♦ కోర్కెతోడ

ఆసీతవంటి యందచంద్రబులు గలకుందరదన స్వర్గమర్త్య పాతాళంబు లందునను గూడలేదు,

శతా—(విని) ఏమీ!

శా॥ ఏమేమీభయమింతలేక మనిగో ♦ నీరీతి శ్రీరాముడే
నామీదన్ బగబూని ఘోరబల స ♦ న్నావాంబునన్ వచ్చునే
యామర్త్యుండెటునాహించె నిటుజే ♦ యన్ వింతగాదోచెడిన్
భీమోదత్పుత్ర యుగ్నిపై న శలభం ♦ బేదూక భావించెగా
ఓరీ! చారుడా! నీమాట సత్వమేనా?

చారు—దేవా! దేవరవారితో నసత్యముపల్కుటకు నాకేమి యవసరమున్నది. నేనింకనువారి బలాబలంబులనుగూర్చి చెప్పినచో తమ కాగ్రహంబు గలుగునేమోయని మానివేసితిని.

శతా—ఇట్టి చిత్రింబును కేనెప్పుడును గనియుండలేదు. (ప్రకాశముగా మంతులనుజూచి)

ఉ॥ వింటిరెమంతులార సర ♦ వీరుడాకండు బలంబుతోడ వా
ల్లంటినిగూడియిచ్చటకు ♦ గర్వముచేరిపు భీతిలేకనన్
గంటగవచ్చుచుండెనట ♦ నిక్కముగానిక శౌర్యమేర్పడన్
దుంటరిఁగూర్చివైచి నవ ♦ తోయజనేత్రును సీతఁదెచ్చెదన్

దీర్ఘ—దానవేంద్రా! ఎప్పుడు సంగ్రామంబు గలుగునాయని వేచియు

న్నందులకా భాగ్యమీనాటికి గలిగినది. దేవరవారు యాజ్ఞ
యిచ్చినచోఫణిందునికోరలనైననుపెరికి తెచ్చెదము. అట్టిమానీ
నీచమర్చ్యుండగు శ్రీరాముండెంతె అతని సైన్యంబెంత. రణంబున
నుగ్రీవహను మదాది మహావీరులను దునిమి; కులనాశన కార
ణుండైన యవ్యభీషణుని కాలుని పోలికంపి, యాసీతాసతిని
దెచ్చి మీకు గానుకగా నివేదించెదము. నమ్ముము.

శత—సెఖాష్ మంత్రీసప్తమా? నీవుతలంచుకొన్నచో నంతకార్యంబు
ను జేసితిరుదువు. (ఇంచుక యూరకుండి) వాడెంతె నరుండై
నను మనము ప్రమత్తులమై యుండరాదు సమస్త బలంబులను
రణంబున కాయత్త పఱచి యుంచుడు! అగడ్తలందు జలంబు
పూరింపుడు ప్రాకారంబులయందు దానవవీరులను చతురంగ
బలసమేతంబుగా గావుంచుడు. మొగసాలలందు శూలకంఠా
దిదానవ వీరులనుంచి యతిజాగరూకులై యుండనలసినదని ను
దాజ్ఞగా దెలుపుడు.

దీర్ఘ—దేవరవారియాజ్ఞ సనుసరించెదను మనబలంబులెన్నిడు తలచిన
పప్పుడే రణంబునకు సిద్ధంబై యుండును.

(తెరలో ఏదియోధ్యనివినవచ్చును)

శత—ఏదియో భేరి మోత వినవచ్చుచున్నది

చారు—ఒక వేళ రామండు సముద్రంబునాటి యిహాలకువచ్చి విడిసి
యుండెనేమో.

దీర్ఘ—అయిన నగుంకాక. దానింకూర్చి యంతగా దర్శించవలసిన
యవసరమేమియున్నది. రానిమ్ము, ఆవాసర బలంబులను, విభీ
షణుని బలంబులను, మత్స్కేపార్షి కింధినములుగా నైచెదను.

(హనుమంతుడు ప్రవేశము)

హను—(తనలో) ఆహా! లోకరక్షణపరాయణుండైన శ్రీరామమూ

ర్తికి నాయందున్న వాత్సల్యము విర్జనాతీతము. నేటిదివంబున నమ్మహాత్ముడు నన్ను బిలచి పానుమా! నిన్నొక వానగాజేను కొని మేమందరమును నీవార్థుల దాటితిమి. ఇంక నీవు శతకంతునియొద్దకు రాయబారిగానరిగి మనరాకనుదెలుపుమని చెప్పినాడు. (ఇంచుకయూరకుండి) ఆహా! ఏమి! ఈప్రతాపలంకా పురవైభవంబు. మున్ను లంకాపురంబును, రావణునివైభవంబును, గాతనివిలాసంబును, యున్నతపదంబును భోగభాగ్యంబులును నరిసిరినిగాని యిండులో సహస్రాంశమైననులేవు. శతకంతుని నిశ్చయముగా దేవేంద్రునికంటె నెక్కువవాడని చెప్పవచ్చును. (అగొచించి) భాగ్యముండిన నేమిప్రయోజనము? దానికి దగినట్లు వినయూహగుణంబు లుండవలయునుగదా! ఎచ్చట ఘనతయిండునో యచ్చట చివయమే భూషణమై యుండవలయును అదిలేకున్నచో హానివచ్చును. ఈశతకంతునకు నిట్టిభాగ్యంబు లనుభవించుచునుండక నిట్టితుచ్ఛగుణంబు లేలపుట్టినోగదా ఇవియన్నియు నీతని వినాశకాలంబునకు బుట్టియుండును. (ఇంచుకయూరకుండి) ఇంకనే నాల్యమునుజేయనేల శతాస్యునియొద్దకరిగి మాటలాడెదనుగాక (ఇంచుకనడచి) ఇనుగో రాక్షసులందఱును నాభీ రాక కారంబునుజూచి వెఱగంది పారిపోవుచున్నారు నేనిప్పుడే లోనికిబ్ర)నేశించి శతాస్యునిప్రక్క నాసీనుడనైయుండెదగాక (శతాస్యుని గద్దియ నమీషించి భయంకరాకారుడై యాసీనుడగును)

దీర్ఘ—(తనలో) ఈతడెవ్వరోకదా. ఇట్టిభయంకరా కారంబును మున్నెన్నఁడును జూచియుండలేదు

శతా—(తనలో) ఏడెవ్వడో నిర్భయంబుగా నాప్రక్కను నాసీనుడై యున్నాడు (నిర్లక్ష్యముతో జూచుచు, పానమంతునితో)

ఉ॥ ఎవ్వడనోరి భీతియొక ధీమతుక లేక బురంబునాచ్చిబల్
గొల్పవనాసమక్షమున ధీగోర్కెలరారగ నుంటివిట్లు ని
న్నెవ్వడుబంపెనంత యెఱి ధీగింపుము నిన్నునుజూచినంతనే
సప్తజనింపుచున్నది మ ధీ సంబున మర్కటాధమా!

హను—ఓరీ!

ఉ॥ రావణుడంచునొప్పిన ను ధీ రాశినివాలము చేతగట్టి లో
కావలిదిగొప్పవారధుల ధీ సన్నిటముంచిన వానివానిన్
భూవలయుంబునందునొక ధీ యుగ్రశరంబున గూల్చి నట్టియా
భూవిభుడైన రామునకు ధీ బోటరిబంటను వాయజుండరా!

అశ్రీరామచంద్రుండు నీవానర్పు పాపకార్యంబులను, మునులనేచుటయు
మొదలగునవి యన్నియునాలించి తృప్తయ వధోద్యోగ భారం
బువహించి కతివయసేనాసమేతుండై యిక్కడకు వచ్చియున్నా
డు సైన్యంబులనన్నిటిని నావాలంబుమీద సముద్రంబు నాటిం
చితిని. శ్రీరాముని యాజ్ఞ ననుసరించి యిప్పుడునీకడకు దూత
నై యరుదెంచితిని, ఇంక నిన్నాతడు రణంబునగూర్చి టిటును.
కావున నామాటలనాలకించి, యిదివఱకుఁజేసిన దోషంబుల మ
న్నింపుమని యారామచంద్రుని పాదంబులపైబడి శరణువేడుము,
అట్లానర్పితేని భక్తరక్షణ పరాయణుండగు శ్రీరాముండు నీకే
హనియు సేయకుండ నాకేతింబునకు మఱిలిపోవును.

శతా—వానరా! నీపురామునిచే బంపబడినవాడవా! నేనే రామునిను
హరించుట ధీయోధ్యకు వచ్చుచుండుటకై యుత్తీంపుచుండ,
వెదుకపోయిన లీవెయేపదంబులకు దగిలినట్లు రాముడే నాముం
దునకువచ్చినాడు. ఇంక నామర్త్యుండెందు బోగలుగును?

హను—దానవేంద్రా! నీవీరవాక్యంబుల కిచ్చట నెవ్వరును భయమిం
దువారులేరు. అశ్రీరాముని పరాక్రిముంబు నీవెరింగియే యుం

టివి ఒక్కడే దండకారణ్యంబున ఖరదూపగాది రాక్షసులను
బదునాలుగువేల వీరులతో నేలగూల్చినాడు. బ్రహ్మచే వరం
బులనంది గర్వించి చరించు నీసహూదరుండయిన రావణుని
గూల్చి యాలంకాపురంబునకు విభీషణుని రాజుగాజేసినాడు
కుంభకర్ణుని నొక్కకోలంగూలనేసె- ఆతఁడు సామాన్యనరుం
డని యూహించితివికాబోలు. అమ్మహాత్ముడు నీతో జెప్పమ
న్న వాక్యంబులువినుము. దేవేంద్రునికన్న భోగంబులతో దు
లదూగు నీవు దుష్కార్యంబులజేయుచు ప్రాణంబులపై నేల
యాసపడెదవు. మునుల హింసింపుచుంటివని వారు మొఱపెట్ట
తద్రీక్షణార్థమై నిన్నుఁ జంపుటకు వచ్చినాను. ఇంతినుంచి నీ
వట్టి దుష్కార్యమల సేయనని నన్ను శరణుజూచితివేని, నిన్ను
పైరించెద- లేదేని ప్రచండభండనంబున నిన్నుఁ బుత్రమిత్రా
దులతోగూడ రావణుంకడకుఁ జేర్చెద. నీవు సమరమునందే
కృతనిశ్చయుండవై యుంటివేని యీమూడుదినంబులును నను
భవించవలసిన భోగంబులన్నియు ననుభవింపుము. ఆశ్రితులకు
వలసినభాగ్యము లొసంగుము. వడ్రాసాపేతంబుగా భుజింపుము.
నీభార్య యసరమతో భోగింపుము. ఆపైన యద్ధంబున కరు
దేకుమని యిరీతిని శ్రీరామచంద్రుండు నీకెరింగింపుమనెను.

శతా—ఓరో! పానరాధమా! శ్రీరాముడెవ్వడు? నీవెవ్వడవు? భ
యంబులేక సభాతలంబునకు వచ్చినదేగాక నోటికివచ్చినట్లుల
జేరుచుంటివి.

తే॥ గీ॥ బ్రహ్మనర్పించి వరముల ♦ వడసి యో
భీకరుండనై దిశలందు ♦ వెలుగుచుండు
నన్ను రాముండుగూల్పునే ♦ నవ్విపొడు
రిట్టిమాటలు విన్న నీ ♦ వింకనేగు.

భయదసంగ్రామతలంబున శ్రీరాముని సమస్తవాసరబలంబుల
తో దునిమి కులనాశనకారణుడైన విభీషణుని వధించి నాత
మ్ముడగు దశకంఠునిజంపిన పగదీర్చుకొందునుగాక. నీవింక ని
క్కడ బేలితివేని నీప్రాణంబులు దక్కవు.

మాను—రాక్షసాధమా! నీప్రగల్భంబులకు భీతిల్లువాడనుగాను నేజెప్పు
వాక్యంబులను సావధానంబుగ నాలింపుము.

ఉ॥ నీవునునిన్ను బోలురజ ♦ నీచరులెందఱు నేకమైన ఘో
రావహమందువిక్రమ బ ♦ లాధ్యుడు, శ్రీహారూపుడైన ధా
త్రీవిభుడాకియాతని వ ♦ దింపగశక్యమె; యేటికెట్టులీ
వీవృధయైనవాక్యముల ♦ నాడెదుభీతియొకింత జాలకన్
నేవిక్కడ జిక్కితినిని సన్నుజంపెదనంటివి. అదియును నీకుశక్యముగాదు
సాపరాక్రమశక్తులు నీవు విని యుండలేదు కాబోలు,
సీ॥ జలధులెల్లనుసాదముల ♦ గల్పిరొంపిగా

వింపగాదగిన ♦ పల్కెంబుగలిగి

కులపర్వతముల బంతుల ♦ వలె నెగజిమ్ము

తాకులాడించెడు ♦ దధిచుగలిగి

కై తాళమురీతి గగన ♦ భూభాగముల్ పట్టి

నాయించెడు ♦ బలముగలిగి

నడినెత్తి బిడికిల ♦ బొడిచిగొడచుల

సమయింపదగు ♦ మహాశక్తిగలిగి

తీ॥ గీ॥ వెలసినాడనుజగతిలో ♦ బాలసుతిండి

పోతులకుజూడగా ధామ ♦ కేతువన

అట్టినన్నేడనీవేడ ♦ యదుములేడ

చాలుజాలునుజాలు రా ♦ క్షుసఖలేంద్ర!

నామాటలువినుము. లేదేని యాపైన నీయిచ్చవచ్చిన యట్లునేయుము

మ॥ వరగర్వంబునరాములొపు నొకయా ♦ పం తైననం త్రైవనీ
 వయన్ జూడవుసిద్ధ సాధ్యసురయ ♦ ధూనీకముగ గూడ
 వరమందునరవానరుల్ గలనజం ♦ పం దప్పియున్నట్టివీ
 వరకున్ దోచెననీకుగావరము ప ♦ ద్మప్రాద్భవుండిచ్చుటన్
 చ॥ బవరముజేసిరామనర ♦ పాలుడునిన్ను సపుత్రీకంబుగా
 వివిధబలంబుతోమనిమి ♦ వేడుకమీఱగబోవుగాక దా
 నవకులనంశ వార్ధిశశి ♦ నావచనంబు నాలకింపుచున్
 బ్రవిమలకీర్తి శాలి రఘు ♦ వల్లభజేరుము బ్రాప్తమంచునున్
 చ॥ మనమునబాపకృత్యమని ♦ మానక జేసినవాడె తత్ఫలం
 బనుభవమందులోకముల ♦ సట్టిది, కాదిదినిన్ను నింకనీ
 యనుచరులన్ గుమారకుల ♦ నాప్తులబంధులనందరిన్ దగన్
 రణమునజంపకుండ రఘు ♦ రాముడుబోవడు వేయనీటికిన్

గీ॥ సర్విజనరుచికరమైన స ♦ త్పథార్థ
 మధిక రోగార్తున కరు ♦ చియైయనట్లు
 నీకు నేనిప్పుజెప్పిన ♦ నీతులెల్ల
 నసురనాయక రుచి ♦ యింపవయ్యె మిగుల

శత—ఏమిరా! మర్కటా! కండకావరంబున గండుమీరి యూరకున్న
 కొలందిని శ్రీగాముని నామోల జ్ఞాఘించెదవు ఆతని గుణం
 బులెవ్వరెఱుంగరు ఆతిహాసర్పిన కార్యములనన్నియు నాభటుం
 డొక్కడు జేయును బాల్యబునందే స్త్రీనిజంపి మహాపాతకం
 బున కొడిగట్టినాడు. శివుని కొదండంబువలచి యమ్మహా దేవు
 నకెగ్గునలిపినాడు. వృక్షంబుచాలున డాగి, యధర్మముగా వా
 లింగూల్చినాడు. అట్టి పాపాత్ముడెచ్చటనులేడు. ఆతడునీకు దొ
 రయగుటకును నీవతని బంటువగుటకును సరిపోయినది. యజ్ఞ

నిచే వరంబులంది లోక భయంకరుండనై చక్రివర్తివై యున్న
నాయెదుట నాశ్రీరామునింగూర్చి భాషించెదపు రణరంగంబున
నాశ్రీరాముని వధించి తజ్ఞానకిని చెచ్చుకొందుగాక,
హను—ఓరీ! దురాత్మా! ఏమనిరా ప్రేలితివి? శ్రీరాముడాజ్ఞ నీయక
యందుటచే బ్రదికిపోతివి లేకున్నచో నొక్క ముష్టిఘాతంబుచే
నీమూరు శిరంబులుగూడ వ్రక్కలగునట్లు గావించి యుందును
గదరా!

శతా—ఓరీనివివ్వడు మాకు జిక్కినావు. నిన్ను వధించితిమేని నీకు దిక్కు
వ్యకు (రాక్షసులంజూచి) ఓరీ! రాక్షసులారా! దూతయగుటం
జేసి వీనినిజంపరాదు. మర్దింపుడు

హను—దానవాధిమా! నేనొక్కడనే యిచ్చటకువచ్చితినిని పట్టదలం
చితికాబోలు. (శ్రీరాము నుద్దేశించి) రామం రామం, (శరీర
ముబెంచి) నాపరాక్రమ మొక్కింతనీకు చవిచూడెదగాక.
(శతాస్యుని దన్ని - తనలో) ఇక్కడకు నేనువచ్చిన పనియొ
నది. దైత్యులునన్నజూచి పరుగెత్తుచున్నారు నేనింక నిక్కడ
నుండరాదు. శ్రీరాముని సన్నిధికి సత్వరంబుగా సరిగెదనుగాక.
(నిష్క్రమించును)

(తెరవాలును)

ప్రబేశము—చిత్రగంధిమందిరము.

ప్రవేశము—చిత్రగంధి.

చిత్ర—(తనలో) నాకేకారణముచేతనో నాలుగుదినంబులనుండియు
దుస్వప్నంబులే వచ్చుచున్నవి. పురంబున నెల్లెడల స్వగాలరవం
బులు మెండ్లై నవి. గ్రద్దలు పురివిచ్చి యాడుచున్నవి. ఈయప

శకునంబులనుగూర్చి మనంబునఁ బరితాపమందుచుండగా, శ్రీ రాముండు మానగరంబును ముట్టడించుటకు వచ్చియుండెనని పిడుగువంటివార్త వినవచ్చినది. శ్రీ రాముండు సామాన్యమాన పుండుగాడు. మున్ను పంక్తి కంటకుండా సీతను హరించెనను నెవంబును గల్పించుకొని లంకాపురంబునకు వానరబలసమేతంబుగా నరిగి యారక్కసుని పుత్రామాత్య భృత్యజనవర్గంబుతోగూడ నంతకునియింట కధిగాజేసెను. ఇప్పుడా మనుజువీరుండు కుమారునియెడల నేమికిడు నేయఁదలంచి యరుదెంచియున్నాడో దోచకున్నది. భారతీరమః పరసంజనిత దుర్వార గర్వాటోపంబున నాకుమారుండు మునుల నేచుచుండెనని విని యాతనిని శిక్షింప నేతెంచినాడని తలంచెదను. కానిమ్ము. విధి యెట్లుగా జేయవో!

(అప్పుడు శతాస్యుడు ప్రవేశించును)

శతా—అమ్మా! వందనములు—

చిత్ర—కుమారా! ఇటఁగూర్చుండుము.

శతా—(ఆసీనుఁడగును)

చిత్ర—నాయనా! నీవదనంబు చిన్నవోయినట్లున్నది—కారణంబేమి?

శతా—అమ్మా! ఏమియునులేదు. నీవేవార్తవింటివా? సాకేలపురాధిశ్వరుండగు రాముండు భార్యాసహితుడై తమ్ములతోడను, వానరబలంబులతోడను నాకైకై త్రివచ్చి హనుమంతుఁడను వానరుని నావద్దకు దూతగా పంపినాడు—ఆవానరుండు నాయొద్దకు నిర్భయముగావచ్చి రామునిశ్లాఘింపుచు శరణుబొందమనిచెప్పి మహాభయంకరస్వరూపముదాల్చి పేరొలగంబుననున్న నన్నుఁ దన్ని తన్న బట్టవచ్చిన రాక్షసవీరుల నుక్కడించిపోయినాడు. ఇంక రామునకును నాకును యుద్ధము తప్పదు.

ఉ. కావున నేను రాముని జ ధి గత్యితయంబులు భీతినొంద; నీ
 భూవలయంబునందుఁ బరి ధి పూర్ణబలంబున దుగ్రిచివైచి నీ
 తావనితాలలామను ము ధి దంబున జెచ్చెరదోషితెచ్చి యి
 చ్చావిధి సౌఖ్యమందెద ని ధి శాచరులెల్లరు నన్ను మెచ్చగన.
 మున్ను రావణుండు లంకాపురంబునకు దోడ్కొని పోయెయండెనుగాని
 సఫలీకృత మనోరథుండైయుండలేదు. ఎన్నాళ్ళనుండియో రావ
 ణాదులజంపిన రామునిపైఁ బగదీర్చుకొన దలంపుచున్నందుల
 కయ్యది యిప్పటికి సిద్ధించినది శ్రీరాముండు పురంబును ముట్టడిం
 చినాడు. నేనునమర ప్రయత్నంబులన్నియుజేసి యాయాస్థలం
 బులయందు దానవవీరులను గావుంచి నీచే నాశీర్వాదమంది
 పోవచ్చినాను.

చిత్రి—హా! కుమారా! దనుజకులం బంతరింపజేయ దలంచితివా? నీతి
 నుగొనివచ్చు తలంపునీ కేలయుదయించినది.

మ॥ పగతుండై దశకంధరుండవనిజ్ఞా ధి బల్మాయగోంపోవన
 ప్పగిదిగ్ గాలము గ్రమ్మరింపనకటా ధి వాక్ష్మియైవముక్
 బగతుజ్జేలెను ధర్మమేజయమనే ధి పల్కుల్ వృథాపోవునే
 పగసాధింపకు రాముతోదనయా ధి వాక్ష్మింబుబాటింపుమా
 అశ్రీరాముడు వచ్చినాడని నీవు చెప్పినంతనే నాగుండెలు తల్లడమందు
 చున్నవి. నాలుగురోజులనుండియు మనపురంబున నన్నియు నవశ
 కనంబులే యగుచున్నవి అదియుంగాక యొక్కవానరుండు
 దూతియైవచ్చి నిన్ను దిన్ని పోయెనని చెప్పియుంటివి

మ॥ శరభగట్టగలాడె మర్దుడొ ధి కడంచ్ జేటువాటిలై శ్రీ
 వరుడారాముడుగాక యు ధి న్నమును నెవ్వాడభి బంధించినా
 డు రజోబుద్ధియెలెన్సజేసి తనక ధి ట్టుంద్రాళ్ళుతాదెచ్చు కొ
 న్నరహిగ్ వకానులనేచినావు శ ధి తికంతా యీవృథావైరముక్

సీ॥ ఏనాడునిర్భీతి నినుడుకరంబుల వేడి

మి లంకపై వేడ్కచూపె

ఏనాడుపవనండు మానినీజన

ముల పయ్యెడకొంగులేర్ప డగదల్పె

ఏనాడుహోమాధగా మానకవివాహ

సఖులదిక్కులు సిండునువరించె

ఏనాడుదిక్పాల కానికగంబు హా

విర్భాగముగొని వెలసినారు

ఖచరగంధర్వ యక్షిగాక్షినులు

వెట్టి నేయకీనాడు లంకకుజేరినాడు

నీవువ్యసనాతురుండలై నిక్కమరియ

కునికిచేగాదె యీనాటి కొదలెన్నిట్లు

శ్రీరాముని బాగాగ్నియెదుట నెవ్వరును నిలువజాలరు. దైత్యుసంహారణం

బాచరించి ధరాభారంబు వాపుటకు శ్రీరామమూర్తియై యుద

యించెనని మున్నుమీతండ్రి నాశోడం జెప్పియున్నాడు. సీత

సామాన్యయువతిగా భావించకు. మూడుమూర్తులకును మూల

కారణంబై నయాది శక్తిగాభావింపుము, అదియుంగాక రాముం

డు సీతాసమేతుండై రణంబున కరుచించుటకేదియో పెద్దకార

ణంబుండి తీరవలయును. అదియుంగాక, నీవు బ్రహ్మచేత వరం

బులు గైకొనునప్పుడు స్త్రీచే చావులేకుండ వరంబుగైకొని

యిండలేదు. కావున నావాక్యంబులొనిచి, శ్రీరాముని పాద

సన్నిధికరిగి యింతకుమున్న జీసిన తిప్పలనుపైరించి రక్షింపు

మని శరణమందుము, శరణాగతిత్రాణ విరుదాంకితుండగు

నమ్మహాత్ముండు నిన్నుదప్పక రక్షించితీరును, శరణందన యావి

భీషణుండెట్లు లంకారాజ్యంబునకు గర్తయై మహావైభవంబుల
నందుచున్నాడో గంటివా!

శతా—తల్లీ! నీవు పగవానిని శ్లాఘింపుచుఁ బగవాని స్థిరీతిబల్కుట
ధర్మమా! ఆతడు శ్రీమన్నారాయణుడని నీవు చెప్పుచుంటివి
ఆతడే నిశ్చయముగా శ్రీహరి యయ్యెనేని రావణుండు నీతిం
గొనిపోయినప్పుడు తక్షణమే వధింపక యొక వానరుని మరుగుజే
ర నేల?

తే॥ గీ॥ నీచనరునొక్కనిని రమా ♦ నేతయనుచు

పల్కగానేలనోయమ్మ ♦ బవరమందు

సతనిఁడమ్ములతోగూల్చి ♦ యతివఁడెచ్చి

సౌఖ్యములగాంతును యదేచ్ఛ ♦ జననివినుమ

ఇంక నీవునాకారాముని విషయమై యేమియుఁజెప్పుటయు ఇంక నేను
భండనభూమి కరుగవలయు

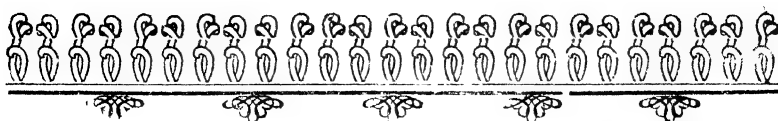
చిత్రి—కుమారా! నామాటలునీకప్రియంబులైనవి కానిమ్ము. (నిష్క్రమించును)

శతా—రణంబునకరగిన దీర్ఘజింహవాని వార్త యేమియు దెలియలేదు.
చారులఁ బంపెదనుగాక.

(నిష్క్రమించును)

ఇదితృతీయాంకము.

శ్రీరస్తు.

శ త కం త

రామాయణము

చతుర్థాంశము.

[రంగము—సమరభూమి.]

[బ్రహ్మేంద్రము—అక్షయవనము.]

అక్షయ—అహో! మున్ను గావణముతో జరిగిన యుద్ధంబునకును నిప్పటికిని మిగుల బద్ధమున్నది. శత్రుకంధరుని సేనానాయకులలో నొకరికొకరు జీసిపోవువారు లేరుగదా! ఆశిశిముఖుని నేలగూల్పుట కైంకర్యవృషడవలసి వచ్చినది. దానవవీరుల బలపరాక్రమములు కుదెగఁజొంది వానరబలమువెన్నిడి సరుగిడుచున్నవిగదా! ఇంక శత్రుకంధరుండే రణరంగంబును బ్రహ్మేంద్రుడే నేని మాబలంబులు జెందుభయమునకు మేర లేకయుండును అదిగో! శూలహస్తండు వానరులనెట్లు దోలుచున్నాడో ఇకనూరుకొన్నిచో బ్రహ్మేంద్రుడనులేడు.... (ఎదురు జూచి)

ఉ. వానరవీరులారీ యిటు ♦ భండన భూమినిజీసిపోవగా

మూనితి ధైర్యమే యుచియు ♦ మానషమూనుగదా తలంపి; భూజానియ నేను గల్గియు ♦ స్వాంశమునక భయమందనేల; నీ దాననలక వధింపుడు ♦ దిర్ఘసరాక్రమ వికృమంబునక

మృత్యువునకు శీతలవలగు. జనించిన వారందఱికిని మృత్యు వెప్పుడోయొకప్పుడరానున్నది.

ఉ. సంగరమందు నీర్దళిత ♦ శాత్రువదైత్యుల రక్తమందున |
భృంగసకేళిసల్పు కర ♦ వాలమునాకరమందు నుండ భీ |
తింగని పాటిపోవుదురె ♦ దివ్యబలగుటున జూపకుండ; దీ
నింగనిమెత్తురే జనులు ♦ నిక్కమ గా యశమందు శశ్యమే |

ఇదిగో! శ్రీరామానుజుడైన లక్ష్మణుండు సంగ్రామభారంబు బూనినా
డు. మీరావంతు యు స్వాంతంబున బయంబొదక నిలుపుడు అది
గోయెన్వడోయొకదైత్యుని దఱుముకొనుచు భరతుండిట్లు పఱు
గెత్తుకొని వచ్చుచున్నాడు.

(ముందు దైత్యుండగు దీరజింహ్వాడును, వెనుక భరతుండును
ప్రవేశించుచున్నారు)

భర—

శా. ఓరీదానవ యెందుబోదువిలు లో ♦ హోనిల్లుమీనిల్లు
ఘోరాజ్ఞ గడుధైర్యము విడిచి నీ ♦ కుండెల్లునేమీ బాటగా
నారాచంబు లనేకముల్ బఱపినా ♦ నాదైత్యులంగూల్చి గా
ధీరత్వంబున నిల్చినాడనిదె నీ ధీరత్వము జూపరా |

దీర్ఘ—ఓరీ! మానవా! నీకుభీతిల్లి పఱుగిడు చుంటినని తలంచితవికాబో
లు. నీవుకాదు నిన్నుబోలినవీరులు వేయిమంది వచ్చినను నొక్కొం
తయైనను భీతిల్లువాడనుగాను. నిచమానవుండగు నీవునాకర వ్రాలం
బునకెరగా నీయబడుదువుగా! యని చింతింపుచున్నాను.

లక్ష్మణ—(తనలో) వీరిరువురును సమరోచిత ప్రశంస జేసికొనుచున్నారు
నేనిప్పుడు భరతుని పలుకరించగూడదు. ఇచ్చటనే యుండి య
వసరమయ్యెనేని, భరతునకు సహాయ మొనర్చెదగాక

భర—ఓరీ! దానవాధమా! నీవీరి వాక్యంబుల జాలించి రణంబున కవ
తరింపుము.

మ. ధరణీగర్భము జొచ్చినబడిచి పాతాళంబునండాగివన్
 శరధింమున్దియడంగివన్ వినుమయ • స్మచ్ఛండశౌర్యంబునన్
 శరముల్ వారగజేసి నీపయినర • క్షశ్చక్రిమల్లాడనీ
 ధరణిగూల్చెడ రామభూదవుండు మో • దంబందచిత్తబునన్॥

(ఇగువుగును యుద్ధము సేయునున్నారు.)

దీర్ఘ—(తనలో) మానవుని ధైర్యబుధింబుగ గప్పట్టుచున్నదే

భర—పాటిపోవుటకు యత్నించుచుంటివా యేమి?

దీర్ఘ—వృధాభీరంబులు పలుకక నీశరంబును గాచికొమ్ము.

(శరప్రయోగము సేయును)

భర—నీశరంబు తుత్తొనియలుగా చేయబడినది. ఈశరంబుదప్పక నీస్త్రా
 ణంబులు దీయునుగాక.

(శరమును ఎడలున)

దీర్ఘ—(నేలగూలున)

లక్ష్మ—అస్మయ్యా!

భర—అమ్మడా నీవేల యిచ్చుటకువచ్చితివి.

లక్ష్మ—పాటిపోవు నునబలుంబులను మఱలించుకొనుటకు వచ్చితిని,
 నీనీదీర్ఘజంహ్వనితో యుద్ధముసేయు అందరలో నుండుటచేత
 మాటాడకయంటిని శతశరధినుని ముశ్రుగ్గో నొకండును
 మహాభుజుల పరాక్రిముండునునగు నీదీర్ఘజంహ్వండు మడి
 యట మనకొక శుభుశూచకము.

భర—దానవుల పరాక్రిమ మద్వితీయమైయున్నది ఎంతపోరునల్పినను
 వారిబలులు తిఱుగకయున్నది. వానరులు పరాక్రిమంబు లొ
 క్కింతి వెనుకబడియున్నవి. ఎట్లయినను మనవీరులను యరికొల్పి
 రిదోత్సాహముగా జేయవలయును. లేదేని మోసమువాటిల్లు

ను. అదిగోచూడుము. ఆదానవవాసర సంకుల సమరంబున,
 చం॥ పొడలిన వేడ్కపీరరసము బలురూపము లొందెనోయన
 బదువురు సూర్యురేవురపాదీ పరాకృమ శాలినొక్కని
 బదుగుర సూర్యుర దగపాయబలంబున చేర్చియొక్కడు
 బువిలకచాకచి దొడరిపోదిని నెత్తురు వేల్లుపాటగన్
 ఆసంగర రంగంబు మహాబయంకరంబుగ నున్నవి

సీ॥ కూలుపారధులును వ్రేలుచక్కంబులు

రాలు కింకిణులును (వీలువేత

సంబులు (వేలురధ్యంబుగల్గి

పాతాంగగంబులైన శతాంగములును

తునిగిన శిరములు తుములైనఘ

రములు పగిలిన నోళ్లు బిచ్చెగరుజోళ్లు

తెగినవాలమ్ములు నెరిగినకన్నులు

వీడిన భూవంశవిలతిగలిగి

రంగదారుర క్తధారాతరంగములగు!

బలుతు రంగము లెల్లడబలుతెరంగు!

లైనగాయంబు లేర్చుకాయములతోడ

నిలకుబీనుగాలై గూలు నేనుగూలును॥

కం. వడిభటశిరము లనెడుతల

గడలానుకనౌను గరచిగరి మీసలచే

యిడి విగతస్థానులైనై

పడియుండిరి కడిదివీరధిలు లయ్యాజన్

లక్ష్మ్య - అన్నయ్యా. అన్నగాదు ఏరీతినున్నారో మనముచూడవలయును

గావున సత్వరముగ బోవుదమురండు,

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము—య్యభూమి శ్రీరాముడు సీత విభీషణుడు
హనుమంతుడు లక్ష్మణుడు ప్రవేశించును

శ్రీరా—(లక్ష్మణునిజూచి) తమ్ముడా? ఏమి! ఈరణరంగం బెంత భీభ
త్సంబుగానున్నది! ఈపాటి మాంసంబు మలద్దవెప్పును లభియిం
చి యుండలేదని, పిశాచ సంఘంబులును, రక్తప్రవాహంబులం
దు శ్రీడసల్పు భతాళుని వహంబును, తాండవంబాడు ఢాకినీ
గణంబును, శాకినీగణంబుల డీకొని భతాళగణంబును, పురివి
చ్చి యీడుకేకిలును, కాకికేకులు మగమకించు, గద్దలునుగలిగి
భయంబు గొల్పుచున్నదిగదా.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా! ఎంత భయంకరముగనున్నను, మనచిత్తంబుల యం
దిప్పటికి గొంలదైర్యము గలిగినది. శతాస్యు మంతులందఱును
మనిసినారు. వారుమడియులచేత రాక్షసబలంబున సగము నశిం
చినట్లే.

విభీ—దేవా! ఇంక నేటిదినంబున సంగరంబునకుదప్పక శతాస్యుండు
రాగలడు కావునమనము తాజాగరూకులమై యుండవలయును
వాడు మహాయుద్ధవిశారదుడు. మాయావిద్యా పరతింతుడు.

హను—వాడెంత పరాక్రమ శాలియైననీమి. అస్పదీయాభీల వాలంబు
నకుజుట్టి సప్త సముద్రములయందున ముంచి లేవనెత్తెదనుగాక

శ్రీరా—నీవంతిటివాడవే యగుదువుగాక,

(తెరళి)

తే॥ గీ॥ ఏడి; శ్రీరామ భూపాలు ♦ డేడి; జనక

జాయతిముగా నెచటనుండె ♦ సంతసంబు

గలుగుమఁ డెనతినిజాడ ♦ లవితశరన

యంబుప్రేరేచుటనుజేసి ♦ యాత్మయందా

శ్రీరాము—విభీషణా! ఆపలుకు లెవ్వరియైయుండును.

విభీ—ఆతడే శతకంఠుడైయుండును. అదిగో,

ఉ॥ సూటిగజూడుమా యదిగొ ♦ శూరవరేణ్యమహాత్మ! గాటపుం

గాటుక గొండతండముల ♦ కై వడిగారుమొగిళ్ళు భంగిబల్

దాటుగవచ్చుచుండెనిటు ♦ దానవసైన్యము లుప్రఖిడ్లగో

ఘోటకకీటకర్కట కకుక్కుట ♦ కీశవ్వకాదివాహ్మలై

లక్ష్మ—దానవసైన్యం బపారంబైయున్నది.

హను—రామచంద్రా! అనుజ్ఞయిచ్చినవో నానాడు లంకాపురంగు

కగ్నిపెట్టిన చందంబున నీపితౄపలంక గంటించి వచ్చెదను.

శ్రీరా—విభీషణా! అటుజూడుము. ఏమి ఆభయంకర స్వరూపము!

(నీతంజూచి)తరుణీ! భయమందక నాయండనుండుము.

త—దేవా! మీభుజబలపరి రక్షితురాలనై యుండగా నాకేమి

భయము.

విభీ—దేవా! అటుజూడుడు.

సీ॥ కాంచనకింకిణీ కృణనక్షుభితది శాకుంభి

శ్రీవంశమైయ కుంతితో శ్రీ

కంతీరధ్వజకలితమై వైశాఖనందనై

సమస్తాస్త్ర శిస్త్ర సహితమై

కామగంబై యివిర్భుజ్జ సుణీరమణీయమై

తిరళమై నిగుసమానమై

లోకితా లోక్యమై మహాసురకృత్తిమ్యై

మదా సురయుగంబై నయాన

మునము హేమాన్నతి శైలాగ్రమున మోగు

దానవదహనుండు బోలె దంప్రకాశ

వక్తుడై సైన్యయుక్తుడై వచ్చుచున్న

వాడెతిలకంధరుండు భూపాలచంద్ర!

శ్రీరా—అబ్బా! ఏమిరూపము. ఇట్టి భయంకరరూపంబును మున్నెన్న
డును జూచియెఱుంగను. ఈదానవునకే దుష్టగుణంబు లేకున్న
చో చతుర్దశ భువనచాలకుండుగా నుండుట కర్హుండై యుండు
నుగదా.

లక్ష్మ—నిశ్చయము జెప్పిరి. కాని సంపద్యర్థముచేతను విధాతవర సం
జనిత బలంబుచేతను వీడుదర్శించి దేవదూతల నేచుటచేత వీడు
మనచే వధుడౌ.

(తెరలో)

మ॥ మనవంశంబుమున బుట్టిగావణుననిం ♦ భంజించి దర్శించి, స
న్మనులక బోవగనన్నన్ దునుమనా ♦ నావావరుల్ దోడు గా
ననుజుల్ గొల్వగ భార్యతోనిటకును ♦ ద్యత్రీతి నేతెంచురా
మునిజూడంగ మనంబునందునిపుడా ♦ మోదంబుగలెన్ వెనన్

లక్ష్మ—అదిగో! శ తాస్యం డిట్లేచచ్చుచున్నాడు.

శ్రీరా—విభీషణా! శరంబులిటు శెమ్ము.

విభీ—(శరములందిచ్చును.)

(శ తాస్యండు ప్రవేశము)

శ తా—(శ్రీరామునిజూచి) ఓ హూ! నీవేకాబోలు శ్రీరాముండవు.
నేడు నాకెంతయు సుదినము.

తీ॥ గీ॥ వెదుకబోయినతీవెయే ♦ పదములకును
దగిలినట్టులనాకు నీ ♦ దర్శనంబుగలిగె
నేనెనీకునైయేతేర ♦ నెంచిదనుజ
బలముసంసిద్ధ ♦ పఱచియుండ

మ॥ కలనక రావణ కుంభకర్ణులను వీ ♦ కందుంచిబృందారకా
వలింగీర్తింప యశంబుగొంటివట స ♦ ద్వాపాప్రతాపంబునకా

తులువా! చిక్కితివెందుబోయెదవు ము ♦ ద్దోర్దండదర్పంబునకా
 గలనకా నికావధియించి యీతటినిలో ♦ కఘ్ఘాతిజేబట్టెదన్
 నాతమ్ములగు రావణ కుంభకణ్ఠాదులను వధించిన నాటనుండియు, దత్తు
 గదీర్చుకొన దలంపుఁ బూనియుంటిని, అయ్యని నేటికి సమకూ
 టినది అదయుంగాఁ దశాస్యుతోనిపు బవరంబొనర్చు సమయం
 బు నేచెట్ గొడుటినేని రెక్కలుగట్టుకొని లంకాపురంబునకు
 వాని సగంతు నానర బలసమేతంబుగా నిన్నంతకుని యింటికతిధి
 గాఁ జేసియుందును. ఇంకొకనునీకు నాచేత నీసమయంబున మర
 ణంబువాసియుండగా నప్పుడేల సంభవించును (విభీషణునిజూ
 చి) ఇడుగో కులనాశన కారణుడైన విభీషణుడుగూడ నీవె
 నువెంట వచ్చియున్నాడే ఓగ్ విభీషణా! దైత్యుల ధర్మముల
 నిన్నియు మన్ననగల్గి నీచనరుని శరణుఁ బొందయన్నను జగసిం
 చిన నీచగతుండవగు నీముఖంబుజూచిన బంచమహా పాతకంబు
 లు సంభవించును నేననేక సారులునిన్ను వధి చుటకై యత్నిం
 చితిని గాని నేనువచ్చుచుంట యోగిమేరుపర్వత సాగ్రంతంబులకు
 బాటిపోవుచు వచ్చితివి ఇంకనిప్పు డెగుబోయెదవు. నిన్నును
 రామునగూడ దునుమునప్పు డెవ్వరిడ్డమువచ్చెదరో చూచెద
 గాక ముందుగానిన్నవధించి పిదప రామునిఁ గిలఁ జూచెదగాక
 లక్ష్మ—(శతాస్యునిజూచి)ఓశత తాస్వా! వృధాభీరంబులతో నేమిపని
 యున్నది

తే॥ గీ॥ సమరమును జేయగానెంచి ♦ సంతసమున

నగగుదంచి యున్నాడవీ ♦ వట్టియడల

మాటలంబల్కుగా నేల ♦ పోయినము

జూపనొగాక శ్రీరామ ♦ భూపునకును

శతా—ఓహూ! మీగు నాపోటుతనము బగిల్చినేయునంతటి మహావీరులా.

తే॥ ౩॥ గీతకళికను వీక్షించి ♦ దివ్యఫలము

టంచుదలపోసి దానిపై ♦ కరిగితుదకు

మరణమున బొందునానెల ♦ శంఖకరణి

నన్నుజెంకంగవచ్చియు ♦ న్నామీరు

రండు మదంబడంగించెదగాక (నిభీషణునిజూచి) ఓరీనిభీషణా! ముందు నాయస్త్రాగ్నికి నిన్నాహుతి గాఁ జేసెదఁగాక.

(శరప)యోగము సేయుచున్నాడు)

నిభీ—(రామానివెనుక నుండును.)

శ్రీరా—అస్త్రద్రవ్య భుజబల రక్షితుడైన వానిని నారిశేటిచూడ నెవ్వఁడైనను శక్యమగువా?

చ॥ నిలునిలు మింఱి సేపురజ ♦ సీచరి వెన్నడిపాతిపోకనీ

బలమచలంబుజూపునుని ♦ వాత్స్వపరాక్రమ విక్రమంబునన్

గలసవధించినన్ని బలు ♦ గాతులు గగిద్దలు విందగాడ్వగా

లవినొనరింతు నిప్పుడుదలంచి ♦ సుగుల్ ముదమంది మెచ్చగన్

శతా—రమ్మ, రమ్మ, ఇదిగోయధ్ధంబునకు సంసిద్ధుడనై యున్నాడను—
[ఇరువురును యధ్ధంబునకు మొనయుచున్నారు]

శతా—రామా! రంబు విడిచి పాటిపోవకుము.

శ్రీరా—దైత్యాధిమా! పాటుపోతు తనమనునది మాయంటనుండు శునకమునకై ననులేడు. సర్వరచనీచర పంశదావాసలుండగు శ్రీరాముని యేడుట నాసీబీరంబులు

మ॥ సురశైల్యనవినుతించి మెచ్చనుజన ♦ స్తోమంబుహర్షింపగా

సురవైరుల్ సనుగూర్చి చిత్తిములలో ♦ శోకింపమానీదుర్ముఖ

బరితాపంబుతోలంగునందు మదలన్ ♦ సంతోషమున్ బొందగా
ధరణిన్ గూల్చెదనిన్ రణంబున ♦ సముద్యహార శస్త్రహతిన్
(బాణమును విడుచుచున్నాడు)

(శతాస్యుని శరీరంబునకు బాణముదగులుగానే అనేక
శతకంధరులుపుట్టుచురు)

శతా—మానవాధమా! విరించి వరసంజనిత దుర్వారబలా టోపంబున
దీపించునన్న నీశస్త్రంబులేవియు బనికిరావు.

(అనేకశతకంధరులు రామునితో యుద్ధమునకు మొనయుచురు)

శ్రీరా—(తనలో) ఆహ! ఏమియీమాయ! ఈతని శరీరంబునండి రక్త
ముగాఱగానే, యనేక శతకంధరు లుదయించినారు.

మ॥ ఇక నెట్భంగి రణంబునందుననే ♦ నేవీరునింగూల్చిమా
ని కులోత్తంసుల బ్రోనగల్గుదును ♦ నేనేమాన్గముంజాతు స
త్ప్రీకల ప్రాభవదైర్యనంపదలహా ♦ మన్నయ్యెనింకెట్లు
లీకులగ్రామణులందు బేరుగనచున్ నే ♦ బ్రహ్మాని బొందెదన్

శతా—రామా! ఏమి యాలోచింపుచుంటివి సంగరభూమివిడిచి పాటి
పోయినను నేడునిన్ను విసవను

సీత—(తనలో) నాధునకు రణభార మధిక మైయున్నది. (తీక్షణముగా
దానవుని జూచుచున్నది.)

శతా—(తనలో) శతకంధరునిజూచిన నామనంబున నావంతయు
భయముగల్గుటలేదు గాని యీసీతనుజూచిన న దేమియో మనం
బున సతిభీతి జనించుచున్నది. దేహము కంపమెత్తుచున్నది. సంగర
స్థలంబున నిల్చుటకు గాల్గొడకున్నవి ఇక నేటికి యుద్ధముజూ
లించి రేపు మఱలనచ్చెదగాక. ఇప్పటికి నాభుజవీర్యమును,
శౌర్యంబు వెంపును రామండెఱింగి యుండినుగదా (నిష్క్రమింప)

శ్రీరా—తమ్ముడా! కళాసుడేమి కారణముచేతనోగాని రణభూమి విడచి పోయినాడు.

విభీ—ఈతడు యుద్ధంబునకు వలయుసాధనంబులు కొంతపడి యుండుటచేత నవితెచ్చు కొనుటకు బోయియుండెను గాబోలు.

శ్రీరామ—సంగ్రామరంగంబున మాయా విద్యావిశారదుని వధించి మునులను నేనేరీతి రక్షింప గలుగుదునో యూహింప జాలక యున్నాను.

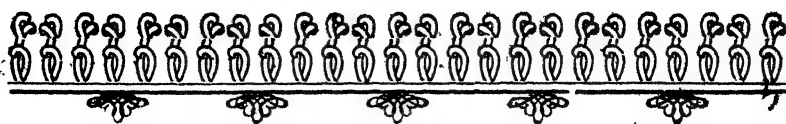
సీత—మానోహరా! నీచదానవుని నొక్కనిని వధించుట కింతవిచారించవలయునా! నీవునకల జగంబుల కధినాథుండవు. అట్టి నీముందు ఏడెంత- దీనింగూర్చి యంతగా నాలోచింపబనిలేదు- రండు-కర్తవ్యమాలోచితము-

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము.

శ్రీరస్తు.

శ త క ం త

రామాయణము

పంచమాంకము.

ప్రవేశము—సీత, రాముడు, హనుమంతుడు,

విభీషణుడు, లక్ష్మణుడు.

శ్రీరా—దానవవీరుల భయంకరా రాభటంబులువినవచ్చుచున్నవి. ఇంక నాశతాస్య డరుదెంచును.

సీత—మనోహరా! నాయొక్క చిన్న విన్నపంబొకటి యాలించి, నాముద్దుజెల్లింపుడు సంగరింబొసర్చి మీరుమిగుల నలసియున్నారు.

తే॥ గీ॥ దానవాధమునేరీతి ధరణియందు

జించి చెంజాడుడంచును నెంచవలదు

కరుణనాయండుబూని వే గంభిరము

సమరమునుసేయ నా జ్ఞనొసంగుడీశ!

విల్లును, కరవాలంబును, బొంబునుబూని వీశ్రమపాయ వలకును నొక్కింతిసేవు దానవునతో రణంబొనర్చెదను.

శ్రీరా—(తనలో) సమరంబున కరుదెంచునప్పుడు డీమె తన్నుగొనిపోవుమని వేడి నప్పుడువనిష్ఠుండి మెవిషయమైనాకుజెప్పియున్నాడు. కావుననీకును యుద్ధంబున కనుమ తించుటయే శ్రేయస్కరము(ప్రకాశము) తగుణీకీంత కాతూహలముగానున్నచో గానిమ్మ కానిది మహాప్రళయ భండంబు నైత్యుండు

మాయావిద్యా పరతంత్రుడు. కావున జాగరూకురాలవై

యిందవలయును (బాణము లిచ్చుచున్నాడు)

విభీ—(తనలో) రామునిచేత బాణంబులీ సీతామహాదేవి యందుకొని

నంత నేయియె తేజంబంతయు మాటిపోయి కడుదుగ్ధిరీక్యమై

యున్నది.

శ్రీరా—(తనలో) ఆహా! ఏమి! ఈమె భయంకరస్వరూపము!

సీ॥ పూర్ణచంద్రునిబోలు పాలుపారుసతిమోము

ప్రళయార్కబింబంబు పగిదినుండె

కందర్పకేతులై కనుపట్టుసతిపైట కదా

ధగమకేతులై గానబడియె

అమృతిప్రవాహమై యలరారుసతిమోము

అనలనందోహమై యలరుచుండె

సాత్వికరూపియై గన్పట్టునారి

యాదిపరంజ్యోతియై యలరుచుండె

గీ॥ అదిగో యభ్రతలముననిల్చి యమరు

లైల్ల శతకంధరునిగూర్చి త్వరితగతిని

లోకముల నుర్ధరింపు మంచును

యాశస్సు లొసంగుచుండి సీతకిపుడు

శ్రీరా—(సీతంజూచి) రమణీ శిరోమణీ!

సీ॥ పూవులైనను పొస్త ♦ ములదాల్చినోపని

తరుణివి శరమెల్లు ♦ దాల్చినాపు

గట్టిగామాటాడ ♦ బిట్టిల్కిపడునీపు

దైత్యుకేకలకెట్లు ♦ తాళినాపు

కొపించినంతనే ♦ తాపమందెడినీవు

అస్తవేడిమి కెట్టు ♦ లాగినావు

యుద్వానవనమందు ♦ నొక్కింతవిహరింప

నొల్లనసురు నెట్టు ♦ లొంచినావు

తే॥ గీ॥ చూడఁజిత్రమైచూపట్టె ♦ సుదలిమిన్న

భవ్యభవదీయశౌర్యంబు ♦ బాహుబలము

నస్తసంధానచాతుర్య ♦ మఖలవీర

వరులుసిగ్గొందునట్టి గా ♦ వరలజ్ఞేన

నీవిట్టిదానవనినే నెన్నఁడును నెఱుంగనయితిని. నీశౌర్యపరాక్రమ బల
ధైర్యములముందు నేనేమి యక్కఱకువత్తును? నిశ్చయముగా
నాదానవుండునీకు భీతిల్లి నిన్న రంగమువిడిచి రథంబును మరలిం
చుకొని పోయినాఁడు.

సీతా—ప్రాణేశ్వరా? నీవునన్నంతగా శ్లాఘింపవలదు,

మ॥ సనకాదిస్తుతమైన నీదుపదముల్ ♦ సద్భక్తి సేవించుటఁ

దనుజుగూల్చెడి శౌర్యమబ్బె నిపు ♦ డీధాతృస్థలిఁ; భర్తల్

ఘనభక్తిఁభజించు సాధులకు లో ♦ కంబందుసాద్యంబులే

దనుట! శ్లాఘ్యము సేయ నేలనిలు నీ ♦ యాత్మక విలోకింపుమా

నేను మీకరుణా రసంబునకు బాతురాలనేగాని శాఘ్యంబునకు బాత్రి
రాలనుగాను.

(తెరలో గలగలము)

హను—అవిగో మరల దైత్యర్భాటంబులు వినవచ్చుచున్నవి.

శ్రీరా—ఒక వేళ శతకంఠుండు వచ్చుచుండేనేమో?

సీత—మనోహరా? వానినిరానిండు

మ॥ రణరంగంబుననేడు నాదుభుజ ద ♦ ర్పణబొప్పుగావానినిక

ఘనబాణంబులపాలుజేసి తృటిలో ♦ ఖండించెడఁ; దేవతల్

నననీక్షించి ముదఁబునందగ భవ ♦ త్కరుణ్యమున్ బొందెదన్
యన మానంబిసుమంత లేడు వినుడి ♦ నాసట్టుఁజెల్లించెదన్
నిన్నటిదిసాబుననే ప్రచండ సంగ్రామరంగంబున నాడంతకుని గృహ
బును జేరవలసియేయుండెను. కాని యస్మత్పరాక్రమా టోపం
బునకు భీతిల్లి రథంబు మఱలించుకొని గృహంబునకరిగినాడు నేటి
దినంబునవాడు నాకుభీతిల్లి చతుర్ద శభవనంబులయందును నెం
డుడాగినను సరే యస్మన్నిశిత నారాచపరంబగులఁ గప్ప చెండా
కెన కాక?

(పెరిగి)

ఉ॥ శేరునిబోవనిమ్ముగడు ♦ తీవ్రమతీక రణమందునేడు భూ
దారునిదస్సతీ సహి ♦ తంబుగనేలకుగూల్చి పైన్యమున్
భూరిరాక్రమము ♦ మీఱగ నాశనము బొనర్చి బృ
దారుకులెల్ల భీతినడ ♦ ఖ్యాతినెఁగాంతు ధరాతలంబునన్
శీత—అడుగో ఆశె తాన్యడే వచ్చుచున్నాడు. [హనుమంతునిజూచి]
హన మంతా! జూగ గూకుండవై యుండఁము.

(శితిగంతుడు సారథి సమేతముగా బ్రవేశించును.)

శీత—(సితాజూచి) అబలా స గ్రామ విద్యావిశారదుండనగు నిన్న
నలయించితినిని సంతసిపుచు నేక గూడ గణంబునేయనెంచితి
వి కాబోలు,

తే॥ ౨॥ యుగ్రసమరమున నెలసి ♦ యుంటచేత

నిన్నయనివీడిపోయితి ♦ ఎన్నెలాడి

కానినిశై ర్యమాలజూచి ♦ భయమునఁది

నాడనంచును నెంచకు ♦ యతివమిన్న

అదియట్లుంచుము నీతోనింకొక్కటి జెప్పివలసియున్నది.

చం॥ పరువుబ్రతిష్ఠలన్నియును ♦ బాసిరణంబున నిన్నుడించి! భీ
 కరపమరంబునేయగును ♦ జాలః భీతిబొంది నీమనో
 హరుడిటుడాగినాడు మది ♦ యంచునసిగ్గు జనించెనిన్ను
 బాగిగొన నాడుదానవగు ♦ ట్ జనకాశ్మజ యేమిచెప్పదున్
 నీతో యద్ధమునేయుటకు నాకుమిగుల సశయంబగుచున్నది. సుకు
 మార శరీరపగునిన్ను నాశణంబుల పాలునేయ నాచిత్తంబు
 సమ్మతించకయున్నది.

సీత—

మ॥ దనుజా! రాముడుభీతినొంది యిటులు ♦ న్నాడంచుభావింపగా
 జనునేరావణకుంభక్షుద్ధుల మహి ♦ సంగ్రామ రంగంబులో
 ననివార్యంబునగూలనే సినభుజా ♦ ట్ పుండుసకిలయుక్
 మనమందున్ బయమందువాడెగునే ♦ భావింపకీల్లాడగన్
 ఓరీ! అమృతాత్మనిగుణంబులు నీకేమి తెలియును?
 మ. అకలంకుండు; మహానుభావుడు త్రిలోకాగాద్యు డాద్యుండు సూ
 రకుల శ్రేష్ఠుండు దానవాంతకుడు శూరమృన్ము డాదానవాం
 తకుడు రామనిదివ్యతేజమును దైత్యానీకునేరీతినిక
 బ్రకటంబొగతి కారులార్వకుము దుష్టాదైత్యవంశాధిమా
 శత—తెలియకేమి? ఆతినిశ్చైర్యప్రతాపంబులు సద్గుణంబులును లోక
 విదిలంబులే.

తే. గీ. స్త్రీయటంచును నెంచక ♦ జత్తమడు
 తాటకినిగూలనేసెను ♦ ధాతియందు
 పాపమంచును నెంచక ♦ వాలినొక్క
 కోలచేతను చాటున ♦ గూలనేసె

ఇట్టివెన్నియో యున్నవి. ఇట్టి పాపచరతుండు నీవురాక్షితి ప్రారబ్ధము
 నొందినదిగాను.

తే. ధరనయోనిజవౌచును ♦ దనరునీకు
 నీచచరితుండునానొప్పు ♦ రాముడెట్లు
 భర్తయయ్యెనోదోపదు ♦ భానురాంగి
 వింతగొల్పుచునుండెను ♦ స్వాంతమందు

శ్రీరా—(నీతంజూచి)తరుణీ! మర్యాద నతిక్రమించిమాటాడు వీనితో
 నేటిమాటలు?

వాను—ఓరీ! దానవా! సాక్షాద్విష్ణుస్వరూపుండగు రామునియానిందిం
 పుచుంటివి.

నీత—

తే॥ గీ॥ సంధిమైత్తివ ♦ జ్వరశీడితుండనగ
 పేరీలుచున్నాడుదైత్యుండు ♦ వీనివిగళ
 భయద సంగ్రామరంగంబు ♦ నంగుగూల్చి
 లోక బాధలమాన్పుడు ♦ బాళకటముగ

(దానపునింజూచి) ఓరీదానవా! నీకుజేటుకాల మాసన్నమైనది. అందు
 చేతనే యీరీతిఁ బేరీలుచున్నావు ఇంక మాటలతో బ్రయోజ
 నమాలేదు.

మ॥ రణమందింకనునిల్చుమీయిక భుజా ♦ దర్పంబుమించ దను
 గ్గణటంకార మొనర్చి నీయిసుపులన్ ♦ దప్పించినీబాధులక
 జనహింసాపరులన్వధించి యమరౌ ♦ ఘాబుల్ల ఘింగా
 ఘనకీర్తిగొనుదాన నాన దుగడున్ ♦ మోదంపదైత్యాగమా

ఓరీ నీమాటలుకట్టిపెట్టి సంగ్రామరింగంబున కవదింపుము.

శత—సంగ్రామరంగమా ఏమిదైర్ఘ్యము చతుర్థశభవనంబులయందు
 ను నీతిరుస మాటలాడు కాంతినెందును జూచియుండలేదు. నీ
 పురణోద్వోగంబునందే నిలువదలంచితివేని నీయభీష్టము దీర్చు
 కొమ్ము.

(ఇరువురును యుద్ధంబునకు మొనయుచున్నారు.)

శతా—(తనలో) ఇట్టిశౌర్యంబు నేనెందును జూచియుండలేను. బలంబంతయు తగ్గిపోవుచున్నది.

తే. అజానిచేతగన్న వరము ♦ లన్నిమన్ను
గలసె; నేదారణంబున ♦ గలికిచేత
నీలుదండును దోచెడి ♦ నిక్కవముగ
దోచనయ్యెను నేడు ♦ స్వాంతమందు

అ! ధాతా! నీభక్తునకుఁ తుదకు స్త్రీచే జాపు వాసిపెట్టితివా! అక్కలా! సమస్త బ్రహ్మాండంబులును, సూర్యచంద్రాదులును నీమేముఖంబున గన్నట్లుచున్నారు.

సీత—ఓరీ! శతకంఠరా! యీ యాగ్నేయాశ్రమము నిన్నుదీక్షించి తీతును.
(అశ్రుచియోగము సేయును)

(శతాస్యండు గూలును)

శ్రీరా—రవణీ! నీపరాక్రమము నివార్యమైనది మగనిపేరునిలబెట్టితివి

సీత—మహాత్మా! ఇయ్యది త్వదీయ కరుణచేతనే జరిగినది.

విభీ—దేవా! తండ్రివృత్తివిని నీలకంఠుడు శోకపుచు నిట్లువచ్చుచున్నాడు. ఆతనిని మన మోదార్పి తదీయభక్తునిగా నేలుట సమంజసము.

శ్రీరా—ఆతడనుగ్రహంపఁ బడిదగినవాడు రండు.

(నిష్క్రమింతురు.)

—నీలకేతుని పట్టాభిషేకము.♦—

(నీలకేతునిని సింహాసనముపై గూర్చుండబెట్టి)

శ్రీరా—నత్సా! నీలకేతా!

తే. గీ. మునులనేచిన కారణం ♦ బునను నీరు.
తండ్రినాచేక గూలెను ♦ ధరణీయందు
దానికింతయునీడు ♦ చిత్తింబునందు
జంతిజెర్పక రాజ్యంబు ♦ నేయమయ్య.

సంపూర్ణము

